

ANIL BOOK STORE

SHAHI BAZAR RADHAN

Taluka Mithan, District DADU

# انمول سنڌي گرامر

Anmol Sindhi Grammer

چھين ڪلاس کان ٻارهين ڪلاس لاءِ

* گرامر	* شعر جا قسم	* ٻها ڪا
* علم بديع	* اصطلاح	* ضد
* علم عروض	* اشتقاق	* فصاحت
		* بلاغت

\* مولف \*

شفيع محمد ايڇ - ايم - ايس - شيخ  
اديب سنڌي - عالم - فاضل

شفيع اسٽور بڪسيلرس

بندر ورڊ لاڙڪاڻو سنڌ

## تعارف

- \* هن ڪتاب جي تاليف ڪرڻ کان اڳ ڪيترن ئي ڪتابن جو مطالعو ڪيو ويو. ظاهر آهي ته ادبي ڪتاب جي لکڻ لاءِ ٻين ڪتابن جي تعاون کان سواءِ بهتر ڪتاب لکڻ مشڪل آهي.
- \* خاص ڪري شاگرد طبقي جو خيال رکي هي ڪتاب نئين نموني ۾ پيش ڪيو ويو آهي.
- \* گرامر جي قاعدن ۽ قانونن کي آسان نموني ۾ سمجهايو ويو آهي.
- \* ازانسواءِ اصطلاح، پهاڪن کي معاني ۽ سمجهاڻين سان جملن ۾ استعمال ڪري ڏيکاريو ويو آهي.
- \* ان کانسواءِ ”علم عروض“ جي صنفن کي پڻ ڪوشش ڪري سولي نموني سان سمجهايو ويو آهي.
- \* ”اشتقاق“ کي پڻ نئين ۽ آسان طريقي سان لکيو ويو آهي.
- \* انسان خاطي آهي، تنهن ڪري ڦارئين ڪرام کي ڪا غلطي ڏسڻ ۾ اچي ته ان کان آگاهي ڪرڻ جي عنايت ڪرڻ فرمائيندا.

انمول سنڌي گرامر  
Anmol Sindhi Grammer

چھين ڪلاس کان ٻارهين ڪلاس لاءِ

\* مولف \*

شفيع محمد ايڇ - ايم - ايس - شيخ  
اديب فاضل

[چپائيندڙ جا حق ۽ واسطا قائم آهن]

شفيع اسٽور بڪسيلرس  
بندر روڊ لاڙڪاڻو

## فهرست

گرامر	(۱)	۳
تشبیه	(۲)	۲۴
استعاره	(۳)	۲۴
کنایه	(۴)	۲۵
مجاز مرسل	(۵)	۲۵
علم بسدیع	(۶)	۲۵
تجنیس حرفی	(۷)	۲۶
تجنیس تام	(۸)	۲۶
علم عروض	(۹)	۲۶
بحر	(۱۰)	۲۷
کافیو	(۱۱)	۲۷
ردیف	(۱۲)	۲۸
تقطیع	(۱۳)	۲۸
چید	(۱۴)	۲۹
شعر جا قسم	(۱۵)	۲۹
اصطلاح	(۱۶)	۴۰
اشتماق	(۱۷)	۷۵
پهاکا	(۱۸)	۱۰۹
ضد	(۱۹)	۱۲۶

حمد - نعت - قصیدو - مثنوی - رباعی - غزل - مرثیو  
 قطعو - ڈوہیڑو - بیت - سلوک - وائی - کافی - فصاحت  
 بلاغت - سلاست - تخیل

## افتساب

هي ڪتاب نهايت عزت ۽ احترام سان پنهنجي جيجل مئڙي امڙ ڏانهن يادگار طور منسوب ڪريان ٿو، جنهن جي دعائن سان ڪجهه ڪرڻ جي قابل ٿيو آهيان بارگاه رب العزت دست بدعا آهيان ته الله پاڪ والده مرحومہ کي جوار رحمت عطا فرمائي آمين.

۲۔ نهايت واجب الاحترام قبلا والد شريف جن ڏانهن پڻ، جنهن جي دعائن ۽ مهربانين هن ناچيز کي فيض بخشيو آهي.

دعا آهي ته الله پاڪ کين خضري عمر عطا فرمائي آمين.

ناچيز  
شفيع محمد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

انمول سنڌي گرامر

Anmol Sindhi Grammer

”گرامر“ (Grammer) انگريزي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن کي عربيءَ ۾ ”حرف نحو“ ۽ سنسڪرت ۾ ويا ڪرڻ چئجي ٿو.

گرامر سڪڻ ذريعي، اسين نه صرف صحيح ڳالهائي سگهنداسون، ليڪن لکڻ ۽ پڙهڻ ذريعي ٻين کي پڻ سولائيءَ سان سمجهائي سگهنداسون. ان ۾ ڪوبه وڌاءُ نه ٿيندو، جيڪڏهن ائين ڪئي چئجي ته ”علم گرامر“ کان سواءِ ٻولي اڻ پوري ٿيندي.

سنڌي ٻولي ۾ گرامر موجب ڳالهائڻ جا ”ٽي قسم“

آهن جيڪي هيٺيان آهن.

- (۱) اسم (۲) ضمار (۳) صفت (۴) فعل (۵) ظرف  
(۶) حرف جر (۷) حرف جملو (۸) حرف خدا.

(Noun) "اسم" جي معاني آهي  
"نالو" ڪنهن ماڻهوءَ، ساهواري  
شيءَ، بي جان شيءَ، جاءِ ڪم،  
حالت ۽ خاصيت جي نالي کي  
"اسم" چئبو آهي.

(۱) "اسم"

(Pronoun) "ضمير" اهو لفظ آهي  
جو جملي ۾ اسم جي بدتران ڪم  
اچي تنهن لفظ کي "ضمير" چئبو  
آهي.

(۲) "ضمير"

(Adjective) "صفت" اهو لفظ  
آهي، جو جملي ۾ اسم جو گڻ  
يا اوگڻ، قسم، انداز ۽ قد يا  
مقدار ڏيکاري تنهن لفظ کي  
"صفت" چئبو آهي.

(۳) "صفت"

(Verb) "فعل" اهو لفظ آهي جو  
جملي ۾ سهڻ - ڪرڻ، هئڻ، ٿيڻ يا  
پوڻ جي معاني ڏيکاري، تنهن لفظ

(۴) "فعل"

کي ” فعل ” چئبو آهي - فعل  
معانلي ” ڪر ”

(Adverb) ” ظرف ” اهو لفظ آهي،

جو جملي ۾ فعل، صفت ۽ وقت  
سان لاڳي، جاء، ناڪاري ۽ ريت  
يا قدر جي معانلي ڏيکاري، تنهن  
لفظ کي ” ظرف ” چئبو آهي.

(Preposition) ” حرف جر ” اهو

لفظ آهي، جو جملي جي اڳئين ۽  
پوئين لفظ جو صحيح مطلب ظاهر  
ڪري، تنهن لفظ کي ” حرف جر ”  
چئبو آهي.

(Conjunction) ” حرف جملو ” اهو

لفظ آهي، جو لفظن، جملي جي  
ٻن ڀاڱن ۽ ٻن جملن کي پاڻ ۾  
ڳنڍي يا ڌار ڪري، تنهن لفظ  
کي ” حرف جملو ” چئبو آهي.

(Interjection) ” حرف ندا ” اهو

لفظ آهي، جو جملي ۾ ڌار بيٺل  
هجي ۽ سڏ، خوشي، ڏک، عجب

(۵) ” ظرف ”

(۲) ” حرف جر ”

(۷) ” حرف جملو ”

(۸) ” حرف ندا ”



ڪاوڙ يا ڌڪار ڏيکاري، تنهن لفظ کي ”حرف ندا“ چئبو آهي.

### اسم (Noun) جا قسم

[۱] اسم ذات [۲] اسم عام [۳] اسم خاص  
[۴] اسم تصغير

#### [۱] اسم ذات (Abstract noun)

وصف:- ”اسم ذات“ اهو نالو آهي جو ڪنهن خاصيت ڪم ۽ حالت جي نالن کي اسم ذات چئجي ٿو. اسم ذات اهي نالا آهن، جيڪي ڏسي نه ٿا سگهون، پر انهن جو دل ۾ خيال ڪري سگهون ٿا. مثال:- بهادري - اچائي - پيلائي - اميري - فقيري، ڪل، چرچو وغيره اهي اسم ذات آهن.

#### [۲] اسم عام (Common noun)

وصف:- ”اسم عام“ اهو نالو آهي، جو ڪنهن ماڻهوءَ، جاءِ وغيره سان لاڳو ٿي سگهي ان کي اسم عام چئجي. مثال:- ڇوڪرو، گهوڙو، ڪتاب، ميز، ڪرسي، گهر، اسڪول وغيره اسم عام آهن.

#### [۳] اسم خاص (Proper noun)

وصف:- ”اسم خاص“ اهو اسم آهي، جو ڪنهن ماڻهوءَ، شيءِ جو خاص نالو هجي.

هٽال:- عبد الله ، شفيع استور ، شاه محمد اسڪول  
گورنمينٽ هاءِ اسڪول، اهي خاص نالا آهن.

### [ ٤ ] اسم تصغير

وصف:- ”اسم تصغير“ اهو اسم آهي، جيڪو پنهنجي  
ننڍاڻپ ڏيکاري

هٽال:- پارڙو - ننڍڙو - ڪتابڙو - پلڙو ، ٿورڙو وغيره.  
تصغير معاني صغير يا ننڍڙو.

### ضمير (Pronoun) جا قسم

ضمير خالص:- (Personal Pronoun) خاص ڪري  
هي ضمير انسان ذات سان واسطو رکي ٿو، هن جا ٽي  
قسم آهن.

#### (١) ضمير متڪلم (٢) ضمير حاضر

#### (٣) ضمير غائب

(١) ضمير متڪلم:- متڪلم معاني (گالهاڻيندڙ) جيئن

تہ، اسين، مون - آءٌ - مان - اسان وغيره ضمير متڪلم آهن

(٢) ضمير حاضر:- اهي لفظ، جيڪي ماڻهوءَ يا ماڻهن

سان واسطو رکن ٿا ۽ اهي حاضر هوندا آهن، اهڙن

ضميرن کي ضمير حاضر چوندا آهن، جيئن تہ.

ٿوڻ - توهان - توهين - اوهين - اوهان وغيره ضمير حاضر آهن

(٣) ضمير غائب:- اهڙا ضمير جيڪي ماڻهن جي بدران

ڪم اچن، ايڪن اهي غائب (لڪل) هجن تہ اهڙن

ضميرن کي غائب چئجي ٿو - جيئن ته :-

هو هن - هنن - انهن - اهو - وغيره ضمير غائب آهن.

### (۲) ضمير موصول (Relative Pronoun)

وصف :- اهي لفظ جيڪي جملي جي پاڻن کي ملائي

ڪو ٻيو جملو ٺاهين ٿا، ته اهڙن لفظن کي

”ضمير موصول“ چئجي ٿو. جيئن ته :-

جو - جيڪو - جيڪي - جيڪا - جا - جنهن وغيره کي

ضمير موصول چئجي ٿو.

### (۳) ضمير جواب موصول (Co-Relative Pronoun)

وصف :- اهي ضمير جيڪي موصول جي جواب ۾ ڪم

اچن، تن لفظن کي ”ضمير جواب موصول“ چئجي، جيئن ته :-

سا - سو - تنهن - تن - سي - وغيره کي ضمير جواب موصول

چئجي ٿو.

### ضمير اشارو (Demonstrative)

وصف :- جيڪي ضمير اسان ڏانهن اشارو ڪن، تن

کي ”ضمير اشارو“ چئجي ٿو.

نوٽ :- ضمير اشاري جا ٻه قسم آهن.

(۱) ضمير اشارو قريب (قريب معاني ويجهو)

(۲) ضمير اشارو ڏور (ڏور معاني پري)

ضمير اشارو قريب :- هيءُ - اهو (مثال ”هيءُ“ جانور

ڪهڙو آهي)

ضمير اشارو ڏور:- هو آهو (مثال ”هو“ کير آهي)

ضمير مشترڪ (Reflective Pronoun)

وصف:- آهي ضمير جي جملي ۾ فاعل سان شريڪ ٿي جملي کي وڌيڪ محنت مند يعني (زوردار) بنائڻ تن لفظن کي ”ضمير مشترڪ“ چئجي ٿو.

(مشترڪ معاني شريڪ ٿيڻ)

مثال:- سپاهيءَ ”خون“ وڃي ”ڀاڻ“ چور کي جهليو.

خود - پاڻ - پنهن وغيره ضمير مشترڪ آهن.

ضمير استفهام (Interrogative)

وصف:- آهي لفظ جيڪي سوال پڇڻ لاءِ ڪم اچن تن لفظن کي ”ضمير استفهام“ چئجي. استفهام جي معاني آهي. [سوال پڇڻ] کير - ڪهڙو - ڇا - ڪنهن وغيره ضمير استفهام آهي.

مثال:- ”ڪهڙو“ چوڪر ڪالهه ڪونه آيو؟

ضمير مبهم (Indefinite Pronoun)

وصف:- اهڙا لفظ جي اسم جي بدران ڪم اچن مگر آهي گجها لڪل هجن ته اهڙن لفظن کي ”ضمير مبهم“ چئجي. مبهم لفظ جي معاني آهي. (گجهو يا لڪل) ڪو - ڪجهه - ڪي - کير وغيره اهي لفظ ”ضمير مبهم“ آهن.

مثال:- ”ڪو“ اچي ٿو. (۲) هن اندر ”ڪجهه“ ڏٺو آهي.

## صفت جا قسم

### Positive degree صفت خالص

وصف:- "صفت خالص" اهو لفظ آهي، جو اسم جو گڻ يا اوگڻ ڏيکاري. سنو - خراب - مٺو - عادل - ظالم اهي لفظ صفت خالص آهن. مثال:- "سنو" چوڪر سڀ کي وڻي ٿو.

### (Comparative) صفت تفصيل

وصف:- "صفت تفصيل" اهو لفظ آهي، جو اسم جي گڻ يا اوگڻ ۾ پيٽ يا وڌاءُ ڪري ڏيکاري. سمجهو - وڏو - ننڍو - سنهو - ٿلهو وغيره صفت تفصيل آهي مثال:- روشن خانوءَ کان وڌيڪ "سهجهو" چوڪر آهي

### (Superlative) صفت مبالغو

وصف:- "صفت مبالغو" اهو لفظ آهي، جو، ڪنهن اسم جي سڀني کان وڌيڪ تعريف هجي يا سڀني کان گهٽ بيان هجي.

مثال:- روشن سڀني چوڪرن کان چالاڪ چوڪر آهي. چالاڪ:- لفظ صفت مبالغو آهي

### (Numeral) صفت عددي

وصف:- "صفت عددي" اهو لفظ آهي يا اها صفت آهي جو عدد يا انداز ڏيکاري. ڏهه، ويهه، ٽيهه، چاليهه، پنجاهه وغيره صفت عددي آهي

مثال:- عبدالله ”ڏهون“ ڪلاس ۾ ڙهي ٿو.

### صفت ضميري ( Pronominal )

وصف:- ”صفت ضميري“ آھو لفظ آھي، جيڪو اصل ۾ ضمير ھجي مگر اسم سان گڏ استعمال ٿي صفت جو ڪم ڏيکاري.

ايترو - اهڙو - ڪا - ڪيڏو صفت ضميري آهن.

مثال:- تو جهڙو ماڻهو به ”اهڙو“ ڪم ٿو ڪري !

### صفت وصفي ( Quality )

وصف:- ”صفت وصفي“ آھو لفظ آھي جو اسم جو قسم - قد گڻ ۽ اوگڻ ٻڌائي.

سست - ڊگهو - بندرو - کٽو - مٺو وغيره اهڙا لفظ صفت وصفي آهن.

مثال:- خانو سست چوڪر آهي (۲) هڏو انب وٺي اچ.

### فعل جا قسم (Kinds of verb)

(۱) ”فعل لازمي“ (Intransitive):- اهڙو فعل، جنهن

جو واسطو صرف فاعل (ڪم ڪندڙ) سان هجي ۽ جملي جو مطلب پورو نڪري، تنهن کي فعل لازمي چئجي ٿو.

(مثال:- عبدالله اچي ٿو-! ڊوڙي ٿو - آيو - ويو آهي.

(۲) ”فعل لازمي معروف“:- اهڙو فعل، جنهن جو

ڪم ڪندڙ (فاعل) ظاهر ۽ چٽو هجي.

(مثال:- عبدالله آيو يا ويو) آيو - ويو - آهي وغيره

(معروف معاني ظاهر - چٽو)

(۳) ”فعل لازمي مجهول“:- اهڙو فعل، جنهنجي فاعل

(ڪم ڪندڙ) جي خبر ڪانه پوي، ڪاٺو، اچيو، وڃيو،

هلبو، وغيره.

(مثال:- کاتو ڪاٺو - اسڪول ڏانهن وڃيو وغيره)

(۴) ”فعل متعدي“ (Transitive) اهڙو فعل، جنهن

سان فاعل ۽ مفعول ٻئي شامل هجن ۽ جملي جو مطلب

پورو نڪري، ۽ خبر پوي ته فاعل جي ڪم جو اثر

مفعول تي ٿيو. (مثال:- عبدالله ماني کائي ٿو-)

ڪتاب پڙهي ٿو - خط لکي ٿو وغيره

(۵) ”فعل متعدي معروف“ (Active voice) اهڙو

فعل، جنهن جو فاعل ۽ مفعول واضح نموني سان ظاهر

ظهور هجي ۽ جملي جو مطلب پورو نڪري.

(مثال:- عبدالله ڪتاب پڙهي ٿو.)

(۶) ”فعل متعدي مجهول“ Passive voice (مجهول

معاني بي خبر) اهڙو فعل، جنهن جو فاعل لڪل

هجي ۽ مفعول ان جي جاءِ ولاري.

(مثال:- چور ماريو ويو - ڪتاب پڙهيو ويو وغيره.

ماريو ويو - پڙهيو ويو - لکيو ويو - چيريو ويو وغيره.

(۷) ”فعل متعدي بالواسطه“ اهڙو فعل، جو ڪو

ڪم يعني جي معرفت ڪرايل هجي ته ان فعل کي  
 ”فعل متعدي بالواسطه“ چئبو آهي.

مثال:- عبدالله مزدور کان ڪوڪو کڻايو.

کڻايو - پڇرايو - ٺهرايو - وغيره.

(۸) ”فعل معاون“ (Auxillary verb) معاون معاني  
 (مدد ڏيندڙ) اهڙو فعل اڪثر ڪري زمانن ٺاهڻ ۾  
 ڪتب ايندو آهي.

هن فعل جو ”فعل لازميءَ“ مان ”هئڻ“ ”ڪرڻ“  
 ٿيڻ جي معاني نڪرڻ ڪري سندس وجود رهي ٿو.

(۹) ”فعل مرکب“ (Compound verb) اهڙو فعل،  
 جيڪو مصدر مان (ٺهيل فعل جون صورتون) شامل  
 ڪرڻ سان ٺهي تنهن کي ”فعل مرکب“ (verb)  
 (Compound) چئبو آهي.

### مصدر (Infinitive)

مصدر آھو لفظ آھي، جنھن لفظ جي پڇڙيءَ ۾  
 ”ڻ“ هجي جيئن ته، ”پڙهڻ“ مان ”پڙهڻ“ ”لکڻ“ مان  
 ”لکڻ“ وغيره. کي مصدر چئبو آهي سنڌيءَ ۾ هر  
 هڪ مصدر جو پويون اکر ”ڻ“ آهي.

### امر (Imperative)

مصدر جي لفظ ”ڻ“ ڪڍڻ کان پوءِ، فعل جي  
 باقي صورت جيڪا بچي ٿي، تنهن کي ”امر“ چئبو آهي



جيئن ته: پڙهڻ ”مجتهد“ مان ”پڙه“ لکڻ مان ”لک“  
پڙه - لک - اٿ - ويهه - بيٺه وغيره

### اسم مشتق (Participle)

مشتق جو اشتقاق آهي ”شق“ جنهن جي معاني  
آهي ”چيرڻ“ آهو لفظ جيڪو فعل مان جڙي ۽ اسم  
يا صفت ٿي ڪم اچي اهوئي سبب آهي جو هي ڳالهائڻ  
۾ شامل نه آهي، هن جا هيٺيان ”به“ قسم آهن.

### اسم حاليم (Present Participle)

اهو لفظ، جيڪو فعل جي بنياد مان ٺهيل هجي ۽  
اسم سان لاڳو ٿي ڏيکاري ته، ڪو شخص ڪو ڪم  
ڪندي ٻئي ڪم کي لڳو تنهن لفظ کي ”اسم حاليمو“  
چئجي ٿو.

جيئن ته: آءٌ سڀاڻي حيدرآباد کان ”ٿيندو“  
ڪراچيءَ ويندس ٿيندو لفظ اسم حاليمو آهي.

### اسم مفعول (Past Participle)

هي لفظ تڏهن ڪم ايندو آهي، جڏهن فعل وارو  
ڪم پورو ٿيو هجي. ان کي ”اسم مفعول“ چئبو آهي.  
جيئن ته: عبدالله انعام ڪڍيو ”ڪٽيو“ لفظ اسم مفعول  
آهي، چوٽه ڪٽڻ جو ڪم پورو ٿي چڪو.

### اسم استقبال (Future Participle)

اهڙو لفظ جو فعل جي بنياد مان جوڙيل هجي، ۽ جنهن مان خبر پوي ته ڪم ايندڙ وقت ۾ ٿيڻو آهي، ته اهڙي لفظ کي ”اسم استقبال“ چئبو آهي. جيئن ته عبدالله کي ڪراچيءَ ”وڃڻو“ آهي لفظ اسم استقبال آهي.

### ماضي معطوفی

معطوفيءَ جو اشتقاق آهي ”عطف“ جنهن جي معاني آهي ميلڻ يا ملائيندڙ، اهڙو فعل، جوڪو ٻن جملن کي ملائي ۽ فاعل سان ملي ڏيکاري ٿو، ته فاعل هڪ ڪم پورو ڪري پوءِ ٻئي ڪم کي لڳي ٿو. جيئن ته:- عبدالله اچي، ماني کائي، ٻاهر ويو. ”اچي“ ”کائي“ ماضي معطوفي آهن.

### اسم فاعل (Noun of Agency)

”اسم فاعل“ فعل مان ٺهي ٿو. ۽ جملي ۾ اسم يا صفت ٿي ڪم ايندو آهي. جيئن ته:- ايندڙ کي، اچڻو ٿي هو ”ايندڙ“ اسم فاعل آهي، چوڻه اسم ٿي ڪم آيو آهي.

### ظرف جا قسم (Kinds of Adverb)

## ظرف زمان - (Adverb of Time)

اهڙو لفظ، جيڪو وقت جي معاني ڏيکاري، ان کي ”ظرف زمان“ چئبو آهي.

مثال:- شاھ محمد ”سپاڻي“ لاڙڪاڻي پهچندو، ”سپاڻي“ لفظ وقت جي معاني ڏيکاري ٿو. جيئن ته:- اڄ - سپاڻي هينئر - ڪالھ - سڌائين - وغيره وقت جي معاني ڏيکارين ٿا.

### ظرف مڪان

اهڙو لفظ، جيڪو ظرف يا (مڪان) جاء ڏيکاري، ان کي ”ظرف مڪان“ چئبو آهي.

مثال:- شاھ محمد ”مٿي“ آهي، مٿي لفظ جاء جي معاني ڏيکاري ٿو. جيئن ته:- هيٺ - مٿي - اندر - ٻاهر - اوري - پري - هيڏانهن - هوڏانهن وغيره.

### ظرف تميز

اهڙو لفظ، جيڪو ريت يا قدر ڏيکاري، ان کي ”ظرف تميز“ چئبو آهي. آهستي آهستي - هروڀرو - مس، جيئن تيئن، بالڪل - هيئن هونئن وغيره. ظرف تميز آهن. (مثال شاھ محمد ”آهستي“ پڙهي ٿو.

## ترڪيب (Parsing)

ڪنهن لفظ بابت ٻڌائڻ ته گرامر ۾ ڪهڙو ”ڳالهائڻ“

جو لفظ آهي، تنهن کي ”ترڪيب“ چئبو آهي، هر هڪ جملي ۾ جيڪي لفظ ٿين ٿا، سي گرامر جي اٺن لفظن، ( جيڪي مٿي سمجھائي آيا آھيون ) انهن مان ڪنهن هڪ قسم جو هوندو

### جنس (Gender)

”جنس“ ٻن قسمن جي آهي - (۱) ”جنس مذڪر“ (Masculine) (۲) ”جنس مونث“ (Feminine) قدرت ساه وارين شين کي ٻن حصن ۾ ورهايو آهي. هڪڙي حصي کي ”جنس مذڪر“ معاني ”نر“ ۽ ٻئي حصي کي ”جنس مونث“ معاني ”مادي“ چئجي ٿو.

قاعده:- ”جنس مذڪر“ جنهن واحد اسم حي پڄاڙيءَ ۾ ”او“ يا (پيش) آهي، سو گهڻو ڪري جنس مذڪر آهي (جيئن ته:- گهوڙو - چوڪر وغيره)  
قاعده:- ”جنس مونث“ جنهن واحد اسم حي پڄاڙيءَ ۾ ”زير“ آهي سو گهڻو ڪري ”جنس مونث“ آهي. جيئن ته:- گهوڙي - چوڪري وغيره، البت ڪي ٻي قاعده به مونث ٿيندا آهن (جيئن ته:- ماءُ - گئون وغيره)

### عدن (Number)

”عدد“ ٻن قسمن جو آهي - (۱) عدن واحد

( Singular Number ) ( ۲ ) عدد جمع ( Plural )

Number) "عدد واحد" اهو لفظ آهي جو هڪ کان

مٿي نه هجي. (جيئن:- اڪبر "هڪ" انڊو کاتو)

"عدد جمع" اهو لفظ آهي ، جو هڪ کان مٿي هجي

(جيئن ته:- روشن پنج انب کاڌا)

حالت فاعلي (Nominative Case)

اهڙو اسم يا ضمير ، جنهن بابت فعل جي وسيلي

ڪا ڳالهه ڪجي ته ان کي فاعل چئبو آهي ۽ سندس

حالت "فاعلي" ٿيندي.

(مثال:- "شاه محمد" ويو. - "هو" آيو) "شاه محمد"

۽ "هو" فاعل آهن تنهنڪري انهن جي حالت فاعلي

ٿيندي.

حالت مفعولي (Accusative)

اهڙو اسم يا ضمير ، جنهن تي فعل جي ڪم جو

اثر ٿئي، ته ان کي مفعول چئبو آهي ۽ سندس حالت

"مفعولي" ٿيندي.

(مثال:- اڪبر "مڇي" ماري ٿو) هتي اڪبر فاعل ٿيو

۽ سندس مڇيءَ تي ڪم جو اثر ظاهر ٿئي ٿو، تنهن

ڪري "مڇي" مفعول ٿيو ۽ مڇيءَ جي حالت

"مفعولي" ٿيندي.

### حالت جري (Objective Case)

اهڙي اسم يا ضمير جي پٺيان ”حرف جر“ اچي ۽ جملي ۾ ان جو ٻئي اسم سان واسطو ڏيکاري ٿو ته ان جي حالت جري ٿيندي.

(مثال:- (۱) شاهن اڪبر ”کان“ هوشيار آهي  
(۲) ڪٻٽ ”۾“ ڪتاب آهي.)  
”کان“ ”۾“ حرف جر آهن تنهنڪري شاهن، اڪبر ۽ ڪٻٽ جي ”حالت جري“ ٿيندي.

### حالت اضافت (Possessive Case)

اهڙي اسم يا ضميرن، جن جي پٺيان حرف اضافت اچي، ته انهن جي ”حالت اضافت“ ٿيندي.  
(مثال:- شاهن جو ڪتاب آهي.)  
”جو“ حرف اضافت، تنهنڪري شاهن جي حالت اضافت ٿيندي.

### حالت ندا (Vocative Case)

اهڙو اسم جيڪو جملي ۾ خوشي - ڏک - عجب ۽ سڏ ڪرڻ جي ڪتب اچي، ته ان کي ”حالت ندا“ چئجي. (مثال:- اڪبر هيڏانهن اچ) هن جملي ۾ اڪبر سڏ ڪرڻ جي ڪم آيو آهي، تنهنڪري ان جي ”حالت ندا“ ٿيندي.

صديغو (Mood)

گرامر جي ٻوليءَ ۾، اهڙو فعل، جنهن جون جدا جدا فعلي صورتون نهي سگهن ته ان کي صديغو Mood چئجي ٿو.

زمان (Tense)

زمان (Tense) جي معاني آهي ”وقت“ جنهن مان پتو پوي ته فاعل ڪهڙي وقت ۾ ڪم ڪري ٿو. يا ڪيو آهي يا ڪندو.

مڪيه زمان ٽن قسمن جا آهن:- (۱) زمان حال (Present Tense) (۲) زمان ماضي (Past Tense) (۳) زمان مستقبل (Future Tense) (۴) زمان مختار لکي ٿو. (۵) زمان مختار لکيو. (۶) زمان مستقبل مختار لکندو.

زمان حال جا قسم (Kinds of Present Tense)

(۱) زمان حال:- (Present Tense) اهڙو زمان جنهن مان خبر پوي ته فاعل هلندڙ وقت ۾ ڪم ڪري ٿو. (۲) زمان حال استمراري (Present Continuous) اهڙو زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري ته فاعل جو ڪم هلندڙ وقت ۾ جاري آهي، ته ان زمان کي زمان

استمراري چئجي ٿو. (استمراري معاني جاري)

(مثال:- عبدالله خط لکي ٿو پيو)

(۳) زمان حال مداہي:- (Present Halitual) اهڙو

زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري ته فاعل جو ڪم هلندڙ وقت ۾ هميشه جاري آهي.

(مثال:- عبدالله خط لکندو آهي.) مدامي معاني هميشه يا دائمي

(۴) زمان حال متشڪي (Present Dulitative) اهڙو

زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري ، فاعل جو ڪم شڪي حالت ۾ ٿيندو آهي ته ان قسم جي زمان کي زمان متشڪي چئجي ٿو.

(مثال:- عبدالله خط لکندو هوندو) (متشڪي معاني-شڪ)

(۵) زمان مضارع:- (Aorist) اهڙو زمان ، جنهن جو

فعل ڏيکاري ته فاعل ڪم هلندڙ وقت ۾ ڪندو يا ايندڙ وقت ۾ ڪندو ته ان قسم جي زمان کي زمان مضارع چئجي ٿو. (مثال:- عبدالله جيڪر خط لکي

زمان ماضي جا قسم:- Kinds of Past Tense

(۱) زمان ماضي مطلق:- (Past Tense) اهڙو زمان

جنهن جو فعل ڏيکاري ته فاعل پنهنجو ڪم بلڪل گذريل وقت ۾ ڪيو ، ته زمان کي زمان ماضي مطلق چئجي ٿو. (مثال:- عبدالله خط لکيو)



(۲) زمان ماضي استمراري:- (Past Continuous)

اهڙو زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري ته فاعل گذريل وقت ۾ ڪم پئي ڪيو ۽ اهو جاري هيو ته اهڙي زمان کي ماضي استمراري چئجي ٿو.

(مثال:- عبدالله خط لکيو پئي.)

(۳) زمان ماضي هدايه (Past Halitual)

زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري ته فاعل گذريل وقت ۾ پنهنجو ڪم هميشه جاري رکيو ته اهڙي زمان کي زمان ماضي هدايه چئجي ٿو.

(مثال:- عبدالله خط هميشه لکندو هو.)

(۴) زمان ماضي قريب:- (Past Perfect Tense)

اهڙو زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري ته فاعل جو ڪم حال ۾ ٿورو وقت اڳ ٿي چڪو آهي، اهڙي زمان کي ڪي زمان ماضي قريب چئجي ٿو.

(مثال:- عبدالله خط لکيو آهي.)

(۵) زمان ماضي بعيد:- (Past Perfect Tense)

اهڙو زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري، ته فاعل گهڻو وقت اڳ ۾ ڪم ڪري چڪو آهي، ته اهڙي زمان کي زمان ماضي بعيد چئجي ٿو.

(مثال:- عبدالله خط لکيو هو.)

**(۶) زمان ماضي شرطي:- (Past Conditional Tense)**

اهڙو زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري، ته فاعل گذريل وقت ۾ ڪم نه ڪري ٿو پر شرط ظاهر ٿئي ته اهڙي زمان کي زمان ماضي شرطي چئجي ٿو.

مثال:- عبدالله خط لکي ها

**(۷) زمان ماضي متشڪي (Past Perfect Tense)**

اهڙو زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري، ته فاعل گذريل وقت جو ڪم شڪي حالت ۾ ڪيو آهي. ته اهڙي زمان کي زمان ماضي متشڪي چئجي ٿو.

(مثال:- عبدالله خط لکيو هوندو.)

**(۸) زمان ماضي معطوفي:- (Present Participle Tense)**

اهڙو زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري ته فاعل گذريل وقت ۾ هڪ ڪم پورو ڪري پوءِ ٻئي ڪم لڳو، ته اهڙي زمان کي زمان ماضي معطوفي چئجي ٿو. (مثال:- عبدالله خط لکي دوکان تي ويو.)

**زمان مستقبل جا قسم:- Kinds of Future Tense****(۱) زمان مستقبل (Future Tense)**

جنهن جو فعل ڏيکاري ته فاعل پنهنجو ڪم ايندڙ وقت ۾ ڪندو ته اهڙي زمان کي زمان مستقبل چئجي ٿو (مثال:- عبدالله خط لکندو.)

(۲) زمان مستقبل استمراري Future Continuous Tense اهڙو زمان، جنهن جو فعل ڏيکاري، ته فاعل ايندڙ وقت ۾ ڪم پيو ڪندو ته اهڙي زمان کي زمان مستقبل استمراري چئجي ٿو.

(مثال:- عبدالله خط لکندو پيو.)

تشبيه:- ”تشبيه“ عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي معاني آهي (پيت - مشابهت) يعني ڪنهن شيءِ کي ٻيءَ شيءِ سان پيٽڻ (مثال:- (۱) عبدالله جا اکر موتيءَ جهڙا آهن) (۲) شاهن شينهن جهڙو بهادر آهي) (عبدالله جي اکرن کي ”موتي“ سان پيت ڪيل آهي) ۽ ٻئي جملي ۾ شاهن جي بهادريءَ کي شينهن سان مشابهت ڏنل آهي، اهڙا لفظ جي ٻن شين کي پيٽڻ ۾ ڪم اچن، تن کي لفظ تشبيه چئجي ٿو.

مثال:- وانگر، جهڙو، مثل وغيره ”حرف تشبيه“ ٿي ڪم ايندا آهن.

استعاره:- هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي معاني آهي (اڌارو وٺڻ) علم بيان جي اصول مطابق ڪنهن لفظ جي حقيقي معاني کي ڦيرائي ٻئي مطلب ۾ ڪم آڻڻ کي ”استعارو“ چئبو آهي. ”استعاري“ ۾ گجهي پيت ڪيل هوندي آهي، ۽ تشبيه ۾ ظاهر ۽

چٽي پيٽ ڪيل هوندي آهي. (مثال:- (۱) حقيقي لفظ  
 ڪانسواءِ جملاءَ عبدالله جا اکر موتي آهن (۲) شاهن شينهن آهي.)  
 ڪٺايم:- هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي  
 لفظي معاني آهي ”اشارو“ علم بيان جي اصول مطابق  
 ڪا ڳالهه، ”اشاري“ ۾ ڳالهائڻ يا بيان ڪرڻ کي  
 ”ڪٺايم“ چئبو آهي. (مثال:- گوڏو ٻڌي ويهڻ معاني  
 اٿس دير سان اٿڻ مطلب ته اهو لفظ، جنهن جي ظاهر  
 ۾ هڪڙي معاني هجي ۽ حقيقي ٻي معاني اشاري طور  
 ڪم آڻڻ کي ڪٺايم چئجي ٿو.

”هجاز مرسل“ هي عربي ٻوليءَ جا لفظ آهن، جن  
 جي معاني آهي ”حقيقت جي ابتڙ“ ٻيو رستو اختيار  
 ڪرڻ. مثال:- رات جو چور چور ڪرڻ تي ”سڄو  
 گهر اٿي کڙو ٿيو“ حالانڪ گهر هڪ ٻي جان شيءِ آهي  
 ليڪن هن ليڪ ڏنل لفظن جي جملي جي اصلي معاني  
 اها ٿيندي ته ”گهر جا سمورا ڀاتي سجاڳ ٿيا“

”علم بديع“ هي عربي ٻوليءَ جا لفظ آهن هن مان  
 ”بديع لفظ جي معاني (سهڻو يا عجيب) مقصد ته ڪلام  
 کي معاني توڙي خوبصورتي جي لحاظ کان ڪاريگريءَ  
 کان ڪم وٺي پيش ڪرڻ کي علم بديع چئبو آهي.  
 ”صنعت“ هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي

معاني آهي ( هنر يا ڪاريگري ) اهڙو ڪلام، جيڪو ڪاريگريءَ ۽ هنر سان پيش ڪيل هجي، جنهن جي تحرير ۾ سونهن ۽ رواني هجي ته ان کي صنعت چئبو آهي. ”تجنيس حرفي“ هي عربي ٻوليءَ جا لفظ آهن، جن جي معاني آهي ( هڪجهڙا حرف يا اکر ) يعني ڪنهن به جملي يا شعر ۾ هم آواز لفظ ڪم آيل هجن ته ان کي چئجي ته ”تجنيس حرفي“ جو استعمال ٿيل آهي ( مثال طور شاه جي بيت جي هڪ سٽ )

والي واحد وحده، رازق رب رحيم

”تجنيس نام“ اهڙي ڪلام يا لفظن جو قسم، جو جملي يا شعر جي مصرع ۾ به يا ان کان وڌيڪ لفظ استعمال ٿيل هجن اهي لکڻ ۽ پڙهڻ ۾ بلڪل هڪجهڙا هجن، پر معاني ۽ مطلب ۾ جدا جدا هجن ته ان کي چئجي ”تجنيس نام“ جو استعمال ٿيل آهي.

( مثال طور:- سرهي ساجن ڪاڻ، ٿا ڪائون ڪيون ڪن جون )

”علم عروض“ ”علم عروض“ مطابق هي علم، اڪثر ڪري شعر ٺاهڻ جو، هڪ علم آهي ”علم عروض“ جي معاني آهي ( ڄاڻ پروڙ ) هي علم بحر ۽ وزن جي قانونن ۽ قاعدن تي ٻڌل هوندو آهي.

هي علم عربن جو ايجاد ڪيل آهي هن علم جا بنيادي اٺ رڪن آهن جي هي آهن (فعلون ، فاعلن ، مفاعيلن ، مفعولات ، فاعلاتن ، مستفعلن ، متفاعلين ، مفاعلاتن) هنن ئي بنيادي رڪنن تي شعر جي عمارت ٺهي ٿي.

”پڪر“ هي لفظ عربي آهي ، جنهن جي معاني آهي (سمند) هن علم ارڪانن مان شعر جا بحر ٺهن ٿا. ڇن هي تور جا ماپا آهن جن جي ذريعي شعر جو وزن پورو ڪري بهارجي ٿو.

هيءُ شعر ٻن مصرعن جو ٿيندو آهي ، جيڪڏهن بيت جي ٻنهي مصرعن (سٽن) ۾ ”چار رڪن“ اچن ته ان کي (بحر مربع) چون ۽ جيڪڏهن ”ڇهه“ رڪن اچن ته ان کي (بحر مسدس) چون ۽ جيڪڏهن ”اٺ“ رڪن اچن ته ان کي (بحر مشمن) چون ٿا.

جيڪڏهن سڀئي ارڪان صحيح هجن ، ۽ انهن ۾ ڦير ڦار نه هجي يعاني آهي اصلي صورت ۾ موجود هجن ته ان کي (بحر سالم) چون ٿا.

”شافيءُ“ هي عربي لفظ آهي ، جنهن جي معاني آهي (پٺيان هلڻ) يعاني آه-و لفظ جو شعر ۾ ”ست“ جي پڇاڙيءَ ۾ اچي ، مطلب ته ”قافيه“ واري لفظ جو

آواز ساڳيو هوندو آهي ۽ پر سندس آچار جدا جدا هوندو آهي. مثال طور:- ٻه ستون پيش ڪجن ٿيون.

ڪرڻ جيڪي گهرين، سو وٺ ڪري اڃ

سڀاڻي جي تون نالي کان پري پڇ (فليچ)

”رديف“ هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي

معاني آهي (ٻڌو يا سواريءَ تي پيله. سوار ٿيڻ) مطلب

تہ اهو لفظ يا الفاظ (گهڻا لفظ) شعر ۾ ڪافيءَ سان گڏ

پٺيان ڪم آيل هجن.

مثال طور:- ٻه ستون پيش ڪجن ٿيون.

رڪ ڀتين جي مٿي تي، پنهنجو تون هر بار هٿ

ڪيئن هٿن هوندي رهين بيڪار؟ ڪو ويچار ڪر

”مسافر“

”هر بار“ ”ويچار“ قافيو آهن ۽ ”هٿ“ ”ڪر“ رديف

آهي جي قافيه جي پٺيان ڪم آيا آهن.

”تقطيع“ هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي

لفظي معاني آهي (ٽڪرا ٽڪرا ڪرڻ) اصطلاحِي معاني

مطابق شعر جي مصرعن ۾ لفظن کي ارڪان جي تارازيءَ

۾ ٿوري خبر لهڻ تہ شعر نور جي ڪهڙي وزن ۾ بيٺو

آيا اهو صحيح وزن تي بيٺو آهي يا نہ اهڙيءَ طرح

اسان کي ”تقطيع“ ڪرڻ سان صحيح معلوم ٿيندو.

”چیدر“ هي سنسڪرت جو لفظ آهي، جنهن جي لفظي معاني آهي (پڇڻ، ڌار ڌار ڪرڻ) جملي کي پڇي جدا جدا ڪرڻ کي ”چيد“ چئبو آهي.

جملي کي، ٻن حصن ۾ وراهيو ويندو آهي. هڪ حصي کي ”مبتدا“ معاني (شروعات) ۽ ٻئي حصي کي ”خبر“ چئجي ٿو.

”مبتدا“ يا فاعل جا ٻه حصا ڪبا آهن هڪ (۱) اسم (۲) اسم جو لڳ

”خبر“ جا چار حصا ڪبا آهن (۱) مفعول (۲) مفعول جو لڳ (۳) فعل (۴) فعل جو لڳ ”خبر“ معاني جنهن بابت ڳالھ، ٻڌائي وڃي.

### شعر جا قسم Kinds of Poem

(۱) ”حمد“ ڇا آهي؟ ”حمد“ هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي معاني آهي (تعريف - ثنا وغيره) ”حمد“ انهيءَ نظم کي چئجي ٿو، جنهن ۾ صرف الله پاڪ جي ثنا ۽ تعريف پيش ڪئي ويندي آهي.

هيءَ صنف خاص وحده لاشريڪ له، بادشاهن جي بادشاه ۽ پوري ڪائنات جي مالڪ ۽ خالق، جيڪو دائم ۽ قائم آهي، ان جي تعريف ۽ شان مخصوص آهي. هن صنف ۾ ٻئي ڪنهن کي، به شريڪ يا شائل



ڪري نٿو سگهجي.

مثال طور: شاه صاحب جو تفريحي بيت هيٺ پيش ڪجي ٿو.

اول الله ، اعليٰ عالم ، جو ڏاڻي  
 قادر پنهنجي، قدرت سين قائم آهي قدبر  
 والي واحد وحده، رازق رب رحيم  
 ڪري پاڻ ڪريم جوڙون جوڙ جهان جي

(۲) ”نعت“ ڇا آهي ”نعت“ عربي ۽ -وليءَ جو لفظ آهي ، جنهن جي معاني آهي (صفت - تعريف) ”نعت“ انهيءَ ”شعر“ کي چئجي ٿو ، جنهن ۾ صرف الله پاڪ جي پياري نبي، رحمت العالمين جي شان اقدس ۾ صفت ۽ تعريف چئي ويندي آهي ، هيءَ صنف خاص معراج جي صاحب رسول پاڪ صلي الله عليه وسلم جي شان ۾ ڳائي ويندي آهي ۽ هن صنف ۾ ٻئي ڪنهن جو ذڪر نه هوندو آهي. مثال طور نعت جا ٻه مصرع پيش ڪجن ٿا.

رحمت رحمت طلبي آيو ، عربي امت ڪارڻ  
 مرده مرده جسم جيارڻ ، آيو دليون اجارڻ

(۳) ”قصيدو“ ڇا آهي ؟ ”قصيدو“ هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي معاني آهي (نيت يا ارادو ڪرڻ) هن نظم ۾ پهرين بيت جون چند ستون پاڻ ۾ هم قافيه

هونديون آهن ۽ ٻين بيتن جي فقط پوئين سٺ هم قافيو هوندي آهي. عام قصيدي مان مراد ”مدح“ هوندي آهي.

”قصيدو“ اڪثر ڪري زنده ، بلند اخلاق ، عظيم انسانن ۽ وقت جي حاڪمن جي شان ۾ چيو ويندو آهي. ”مثنوي“ ڇا آهي؟ ”مثنوي“ هي عربي لفظ آهي، جنهن جي معاني آهي (پتو يا جوڙو) اهو نظم ، جنهن جو هر بيت ٻن مصرعن سان ٿيندو آهي هن صنف ۾ بيتن جو تعداد مقرر ڪونهي هن ذريعي ڪيڏو به وڏو ڪتاب لکي سگهجي ٿو.

مثنوي جو ڪتاب ”مثنوي محمدي“ جي نالي سان مشهور آهي.

هن بيت جون ٻه مصرعون پاڻ ۾ هم وزن يا هم قافيو هونديون آهن.

هن ۾ تاريخي واقعا فلسفي ۽ تصوف جا نڪتا ، حسن ۽ عشق جا داستان ۽ ٻيا به اهڙي قسم جا مضمون وغيره چيا ويندا آهن.

مثال طور:- چند ستون هيٺ پيش ڪجن ٿيون.

نمين جو اڃ آيو آهي امام

تولد ٿيو خاص خير الانام

ڀٽيمن جو غمخوار پيدا ٿيو

ضمينن جو آڌار پيدا ٿيو

(۵) ”رباعي“ ڇاڪي چئجي ٿو؟ ”رباعي“ هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جيڪو ”رباع“ مان نڪتو آهي، جنهن جي معاني آهي ”چار“ يعني اهو نظم جيڪو ”چئن مصرعن“ تي مشتمل هجي هن جو پهريون مصرع ٻيو ۽ چوٿون هر قافيي ٿيندو آهي ٽئين مصرع جي قافيه جو هجڻ ضروري نه آهي مگر چوٿون مصرع مقصد وارو هجڻ گهرجي، جنهن ۾ مضمون جو نچوڙ ظاهر ٿئي. مثال طور: جناب ڊاڪٽر خليل صاحب هن جي رباعي پيش ڪجي ٿي.

ڇا سوچي هن دارِ فنا ۾ آئين

آفت ۾ پئين دامِ بلا ۾ آئين.

هن طرح عدم کان آئين دنيا ۾ ”خليل“

ڇڻ تون ڪنهن ڪاروان سرا ۾ آئين

(۶) ”غزل“ ڇاڪي چئجي ٿو؟ هي عربيءَ ٻولي جو لفظ

آهي، جنهن جي لغوي معاني آهي (عورتن سان گفتگو

ڪرڻ) يا (حسينن سان گالهيون ڪرڻ) اهوئي سبب

آهي جو هن ”غزل“ ۾ گهڻو ڪري، ”عشق ۽ محبت“

”وصال ۽ فراق“ جو ذڪر هوندو آهي.

”غزل“ جو هر هڪ بيت ٻن مصرعن تي مشتمل هوندو آهي، جنهن ۾ شاعر پنهنجو مڪمل خيال پيش ڪندو آهي ۽ عام طور مضمون جي لحاظ کان هڪ بيت جو تعلق ٻئي بيت سان نه هوندو آهي.

غزل جي پهرين بيت کي ”مطالع“ ۽ پوئين بيت کي ”مقطع“ چوندا آهن.

”غزل“ ۾ ”مطلع“ جون پهريون ٻئي سٽون پٿاڻ ”هم قافيه“ هونديون آهن باقي هر بيت جي ٻي سٽ ساڳئي ”قافيه“ ۾ هوندي آهي.

مثال طور:- غزل جون چند سٽون هيٺ نموني طور پيش ڪجن ٿيون.

تون پڇين ٿو، ته زندگي ڇاهي،  
مان پڇان ٿو، ته بيوسي ڇاهي،  
ڪجهه رموز حيات جا اسرار،  
تو نه سمجهيو قلندري ڇاهي،

شيخ عبدالراق ”راز“

(۷) ”مرثيه“ ڇاڪي چئجي ٿو؟ ”مرثيه“ هن جي صنف اڪثر ڪري ”قصيدي“ سان واسطو رکي ٿي، فرق اهو آهي، ته قصيدو زنده ماڻهن جي شان ۽ تعريف ۾ چيو ويندو آهي ۽ ”مرثيو“ وفات ڪيل انسان ذات

جي واقعن متعلق چيو ويندو آهي، جنهن ۾ عزيز، قريب، دوست، حاڪم ۽ سردار وغيره اچي وڃن ٿا. خاص طور ”مرثي“ اهو آهي جنهن ۾ ڪربلا جي شهيدن يعني ”شهداء ڪرب و بلا“ ۽ شهيد اعظم، حضرت امام حسين عليه السلام جن جي شان ۽ واقعن متعلق وار ڪانڊاريندڙ ۽ دل ڌاريندڙ انداز ۾ واقعات چيا يا پڙهيا ويندا آهن، جن جي ٻڌڻ سان اکين مان بي اختيار آب برسات وانگر جاري ٿي ويندو آهي ۽ ياد تازي ٿي ويندي آهي.

مثال طور:- ”مرثي“ جون چند ستون پيش ڪجن ٿيون.  
 پاڪ تن، جنهن تي نبيءَ، بوسا ڏنا ٿي بار بار،  
 نهن مٿان، ظالم وسايا، تير هر هر يا حسين!  
 دشمنن ٿي، تير اڇليا، ۽ پڙهي ٿي تو نماز،  
 واه! هو تنهنجي عبادت جو ته منظر يا حسين  
 شيخ ”نياز“

(۸) ”قطعو“ ڇاڪي چئجي ٿو؟ ”قطعو“ هي عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي معاني آهي ”ٽڪرو“ يعني آهو نظم جو ٽڪرو جيڪو، مطلب جي لحاظ کان هڪ ٻئي سان ڳنڍيل هجي ۽ هن ۾ ”قفيہ“ هر بيت جي ٻيءَ ست ۾ هوندو آهي.

”قطع“ ۾ گهٽ ۾ گهٽ ٻه بيت ٽين ٿا ۽ وڌ ۾ وڌ حد جي پابندي ڪانهي.

محبت ۾ ستم سهڻا پون ٿا،  
پيالا زهر جا پيڻا پون ٿا،  
وفا ۾ ساهه سر ڏي ناهه ڏسبو،  
هتي هر شيءِ تان هٿ ڌڻا پون ٿا.

”مشتاق“

”ڏوهيڙو“ ڇا کي چئبو آهي؟ ”ڏوهيڙو“ هيءَ صنف قديم شعر مان هڪ آهي وائي، ڪافي، ڏوهيڙا بيت ۽ سلوڪ قديم سنڌي شعر تي مشتمل آهن. هن جا شروعاتي اسباب ڪلهوڙن جي دور حڪومت کان ملن شروع ٿين ٿا.

مذڪوره شعرن جي جديد دور يعني هن وقت ۾ طبع آزمائي ٿيندي رهي ٿي، جيڪي عوام ۾ ڪافي مقبول آهن ”ڏوهيڙي“ ۾ گهٽ ۾ گهٽ ٻه سٽون ٿينديون آهن ۽ وڌ ۾ وڌ ڪوبه قيد ڪونهي، هن ۾ ”قفيه“ ٻنهي سٽن جي پڇاڙي ۾ ايندو آهي.

مثال طور:- هيٺ نمونو ڏجي ٿو-

جوگي جاڳايوس، سٽو هوس ننڊ ۾،

تهان پوءِ ٿيوس، منڊي پريان پيچري،

(قاضي فاضل)

(۱۰) **”بيت“** ڇاڪي ڇڻجي ٿو ؟ **”بيت“** هيءَ صنف  
 ٻڻ ڏوهيڙي سان مطابقت رکي ٿي، **”بيت“** سنڌي زبان  
 جي **”ڏوهيڙي“** مان وڌيو ۽ ويجهيو، هن صنف جو ٻڻ  
 اهـ وٺي اصول آهي، ته هن شعر ۾ گهٽ ۾ گهٽ ٻه  
 سٽون ٿينديون آهن ۽ وڌ ۾ وڌ ڪيتريون به اٿس  
 سگهجن ٿيون.

سنڌ جي عظيم شاعر شاه عبداللطيف ڀٽائي رحم پنهنجي  
 رسالي ۾ بيتن جي سٽاءَ ۾ گهڻي تبديلي آندي آهي.  
 هن پنهنجي بيتن ۾ ٽن کان پنجن سٽن تاءِ بلڪ ان  
 کان به وڌيڪ سٽن کي شامل ڪيو آهي.  
 مثال طور:- بيت متعلق نمونو هيٺ پيش ڪجي ٿو.

هو چوئي تون م چو، واتون ورائي  
 اک اڳرائي جو ڪري خطا سو کائي

(۱۱) **”سلوڪ“** ڇاڪي ڇڻجي ٿو؟ **”سلوڪ“** هي

سنسڪرت جو لفظ آهي، جنهن جي معاني آهي (جمع  
 ڪرڻ) يعاني اهو **”گيت“** جيءَ و چئن سٽن تي مشتمل  
 هجي ۽ آهي سٽون پاڻ ۾ هم وزن هجن.

هن صنف تي هڪ مشهور ڪتاب آهي، جنهن جو  
 نالو آهي **”ساميءَ جا سلوڪ“** **”سامي“** صاحب پنهنجي  
 ڪتاب ۾ جيڪي سلوڪ چيا آهن، اهي ٻوليءَ جي لحاظ  
 کان نه صرف سنڌي، سنسڪرت ۽ هندي آهن بلڪ

منجهنس عربي ۽ فارسي زبان جا الفاظ پڻ ڪافي انداز  
۾ موجود آهن.

فني لحاظ کان سندس ”سلوڪن“ ۾ تشبيهن، استعارن  
۽ صنعتون نهايت دلچسپ انداز ۾ پيش ڪيا آهن. سندس  
سلوڪن مان هڪ سلوڪ نموني طور پيش ڪجي ٿو  
چريا سي چئجن، جي پاڻ سڃاڻن ڪين ڪي،  
گالهيون ويندن جون ٻڌي، مرم نه رکن من،  
پنهنجي گچيءَ پانهي، جوڙي سيل وجهن،  
ساني ڪين ڏسن، جهاتي پائي گهر ۾

(۱۲) ”واڻي“ ڇاڪي چئجي ٿو؟ ”واڻي“ هي فني

لحاظ کان هن جو وزن ڏوهيڙي ڪان وڌيڪ اينگهه  
وارو ۽ لچڪدار هوندو آهي.

”واڻي“ عورت ذات جي زبان سان ڳائي ويندي  
آهي، جنهن ۾ شاعر سندس دل جي حال جو اظهار  
سمائيندو آهي.

”واڻيءَ“ جي هر هڪ سٺ جدا جدا ٿيندي آهي.  
منجهنس قافيو هر مصرع جي پويان ٿيندو آهي. هنجي  
پهرين سٺ کي ”ٿل“ چيو ويندو آهي.

شاه پٺاڻيءَ جي واڻي نموني طور پيش ڪجي ٿي.

(ٿل) آئي مند ملهار، آءُ ڪهنيا ڪنديس ڪپڙا

وسڻ جا ويس ڪيا، اڄ منهنجي يار .... آئي مندملار



(۱۳) "کافي" ڇاڪي ڇڻجي ٿو ؟ فن جي لحاظ

کان "کافي" پڻ قديم شعر مان هڪ آهي، درحقيقت، جنهن کي کافي ڇڻجي ٿو . سا وائيءَ جو هڪ ترقي يافته نمونو آهي .

در اصل وائي ۽ کافي، هڪ جسم جا ٻه ٻاڙو آهن بناوت جي لحاظ کان، کافيءَ جو هر هڪ بند، هڪ، ڏيڍ، ٻه اڍائي ٿي يا ان کان وڌيڪ مصرعن جو ٿيندو آهي . ۽ آخري سٽ ٽل سان هم قافيه ٿيندي آهي . ڳاڻڻ جي لحاظ کان "کافيءَ" ۾ هـن وقت جيڪي "ساز" استعمال ٿين ٿا، تن ۾ - هارميونم، ڊڪٽارو، گهاگهر قابل- ذڪر آهن .

(۱۴) "کافي" مخدوم طلب المـوليٰ جـو ڪتاب

"ڇپر ۾ ڇريون" جي نالي سان مشهور آهي . کافيءَ جو مثال طور - هيٺ نمونو پيش ڪجي ٿو .

پاڻهين پارون يار، قاصد مونڏي آيو .

اچڻ سنڌي ان جي، ڇڏي ويا آزار،

ٿورو ڪيڏو تن لايو .

"سچل سرمست

(۱۵) "فصاحت" هيءُ عربيءَ ٻوليءَ جو لفظ آهي .

جنهن کي "فصيح" چئجي ٿو . جنهن جي معاني آهي

( خوش اسلوب، يا رس وارو ڪلام )

هن جي ذريعي شعر ۾ رس ڀريل ۽ وڻندڙ الفضا استعمال ٿيل هوندا آهن، جنهن جي پڙهڻ سان ڪلام مان فصاحت معلوم ٿيندي آهي.

(۱۵) ”بلاغت“ هيءُ عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن کي ”بليغ“ چئجي ٿو. جنهن جي معاني آهي. (مڪمل - پورو)

”بلاغت“ شعر جي اها خوبي آهي، جنهن جي ذريعي وقت جي لحاظ کان موزون ۽ مناسب الفضا استعمال ٿيل هجن. هن ذريعي ”شعر“ ۾ اهڙي خوبي سمايل هوندي آهي، جو پڙهندڙ جو هڪدم خيال ان طرف ڇڪجي ويندو آهي.

(۱۶) ”سلاست“ هيءُ عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي. جنهن معاني آهي (آسان يا سلسلي) يعاني اهو ڪلام جيڪو، تشبيهن جي ذريعي استعمال ٿيل هجي، جنهن جي پڙهڻ سان عام ۽ خاص ماڻهون لطف اندوز ٿي سگهن.

(۱۷) ”تخيّل“ هيءُ عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي معاني آهي. (خيال يا ويچار) ”تخيّل“ شعر جي اها خوبي آهي، جنهن جي قوت سان شاعر پنهنجي خيال ۾ ڪائنات جي عجيب و غريب شين کي تصور ۾ آڻي ٿو ۽ ان جي حقيقتن کي بيان ڪري ٿو جنهن کي ”تخيّل“ چئجي ٿو.

# اصطلاح

Idimos

”اصطلاح“ اسان جي سنڌيءَ ٻوليءَ ۾، ڪي اهڙيون چوڻيون يا جملا استعمال ڪيا ويندا آهن. جن جي ظاهري معاني هڪڙي هوندي آهي ۽ اندروني معاني ٻي ورتي ويندي آهي. اهي اصطلاحون، اسان جي سگهڙن، سڃاڻن ۽ درويشن دنيا جي تجربن، واقعن ۽ فطرتي نظارن مان حقيقتون هٿ ڪري زبان سان چيون آهن جيڪي بلڪل سچ آهن. ٻيءَ صورت ۾، مصدر سان شامل لفظن جو جملو، جيڪو محاورن طور ڳالهايو وڃي ٿو، ان کي اصطلاح چئبو آهي. هيٺ نموني طور مروج ”اصطلاحون“ معاني ۽ جملي سميت پيش ڪجن ٿيون. خاص طور شاگرد طبقو امتحان ۾ هنن مان وڏو فائدو حاصل ڪري سگهي ٿو.

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۱-	آڏو اچڻ	ڪم ۾ رڻ-ڀڳ وجهڻ [تون جتي ڪٿي پيو "آڏو اچين."
۲-	آرسيءَ ۾ منهن وجهڻ	اندر ۾ نهارڻ: [پهريائين پنهنجي "آرسيءَ ۾ منهن وجهڻ" پوءِ ٻين جا عيب ڪٽار
۳	آڏو ڦرڻ	خلاف وڃڻ: [جيڪڏهن پٽ پيءُ جي شاگرد استاد جي مريد مرشد جي "آڏو ڦرندا" ته هو ڪامياب نه ٿيندا.
۴	آڏر پاءُ ڪرڻ	قرب ڏيڻ - عزت ڏيڻ، [جڏهن دوستن وٽ ويس ته هنن مون کي ڏاڍو "آڏر پاءُ" ڪيو
۵	آڏي نيندي ٿي هجڻ	غريب ۽ مسڪين هجڻ: [احمد ويچارو "آڏي نيندي ٿي آهي" يعاني هن وٽ ايترو پيسو ڪونهي جو ڪجهه وٺي سگهي.

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ سمجھاڻي
۶-	اپڻ ڦاڙڻ	اقبال رڳو پيو ”اپ ڦاڙي“ يعاني چوي ٿو ته مان سڄي دنيا جو سر ڪيو اٿم سختيءَ سان هلائڻ: [پيءُ پٽ کي جڏهن ”اک ڏيکاري“ تڏهن هن ڪم ڪيو-
۷-	اک ڏيکارڻ	تمام جلد - بنا دير: [سڀاڻي اهو ڪم ”اک چنپ ۾ ٿيندو.“
۸-	اک چنپ ۾ ٿيڻ	اجايو ضد ڪرڻ: [سليم جو ڪم ٺهيو پيو هيو پر زلف ات هڻي بيهي رهيو.
۹-	ات هڻي بيهڻ	خوش ٿيڻ: [شاه محمد جيڪڏهن ڪامياب ٿيو، ته منهنجون اکيون ٿڌيون ٿينديون
۱۰-	اکيون ٿڌيون ٿيڻ	غصي ۾ اچڻ: [انور کي جڏهن غصو ايندو آهي ته سندس اکيون ٻرنديون اٿس.
۱۱-	اکيون ٻرڻ	اميد لاهڻ: [لعل بخش ۾ ڪنهن به ڪم جي اميد رکڻ
۱۲-	اک کي چوڏو ٻڌڻ	

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۱۳-	اڪيون وڌي ويهڻ	اڪيون خراب ڪرڻ: [ سومر اڪين جي پهرهين نه ڪرڻ ڪري هيٺئر ”اڪيون وڌي ويهڻ“ آهي.
۱۴-	اڪين تي ڀڙو ڇڙهڻ	غرور ۽ تڪبر ۾ ڀوڻ [سليم ڪي گهڻي دولت هئڻ سبب ”اڪين تي ڀڙو ڇڙهي“ ويو آهي، جو هو هن وقت ڪنهن کي سڃاڻي به ڪونڌ ٿو.
۱۵-	اڪين آڏو اونڌو اچڻ	ضعيف العمر ٿيڻ: [هاشم جي وڏيءَ عمر سبب کيس ”اڪين آڏو اونڌو اچيس“ ٿي.
۱۶-	اڻي ۾ لوڻ هجڻ	باڪل گهٽ هجڻ: [منافو ايترو جائز آهي جيترو ”اڻي ۾ لوڻ هجڻ“
۱۷-	ابتا ڀڙو ڪڍڻ	بيجا هلڻ: [سومر پاءُ کان ڌار ٿيڻ کان پوءِ اهڙا ”ابتا پير ڪنيا“ جو آيل ملڪيت دق ڪري بهي رهيو

معاني ۽ جهلي ۾ استعمال	اصطلاح	نمبر
<p>نا اميد ٿيڻ؛ [ڪنهن ڪنجوس ماڻهوءَ کان اڌارو طور پئسو وٺڻ ائين آهي جيئن ”اڪن کان انب گهرڻ“</p>	اڪن کان انب گهرڻ	۱۸
<p>وڏائي يا زيادتي ڪرڻ؛ [ هو چوني تون م چو واتون ورائي اک اڳرائي جو ڪري خطا سو کائي.</p>	اڳرائي ڪرڻ	۱۹
<p>دنيا ۾ اجايو وقت وڃائڻ؛ افسوس جو زندگيءَ جي مقصد کان هٽي اجايو پيو اس ۾ وار اڃا ڪرين.</p>	اس ۾ وار اڃا ٿيڻ	۲۰
<p>بي انتها؛ [الله پاڪ جون انسان ذات کي ايتريون ته نعمتون ڏنل آهن. جن جو ”اڻو مٿو ڪونهي“</p>	اڻو مٿو نه هجڻ	۲۱
<p>آرام يا نند اچڻ؛ [شاهن کي اوجاڳي سبب سمهڻ سان ئي ”اک لڳي ويس“</p>	اک لڳڻ	۲۲

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۲۳-	اک ٻوڻ	رحمت ڪرڻ: ”ڪل نفس زائڪته الموت“ هر انسان جي موت سبب ”اک ٻوڻي.“
۲۴-	اوڀاريون لهواريون چوڻ	ٻٽاڪون هئڻ: [جڏهن شام جو ڪچهري لڳي ٿي، ته ان ۾ خوب ”اوڀاريون لهواريون“ پيون ٿين.
۲۵-	اتما ڪاڻڻ	جوش ۽ ڪاوڙ ۾ اچڻ [گلڻ ڪي، جنهن مهل جوش ايندو آهي، تنهن مهل ”ڏاڍا اتما ڪائيندو“ آهي، ليڪن وس نه هلندو اٿس حق سچ ظاهر ٿيڻ:
۲۶-	اڇا ڪارا ڀترا ٿيڻ	جيڪڏهن شام جو آيو ته پاڻهي ”اڇا ڪارا ڀترا ٿيندا“
۲۷-	باهه لڳڻ	مهانگپ ٿيڻ: اڄ ڪلهه هر شيءَ کي باهه لڳي ويئي آهي.
۲۸-	باهه ٿي وڃڻ	تمام گهڻي ڪاوڙ: [شيرل ٿوريءَ ڳالهه تي ٻاهه ٿي ويو.



نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۲۹	بخت ورت	خوشحال ٿيڻ [سومر کي پٽ ڄمڻ سبب سندس "بخت وريو" آهي.
۳۰	باغ جي هوري هجڻ	ڪمزور هجڻ [تون آهين ڪير يا تون ڪهڙي "باغ جي هوري" ٿيندو آهين.
۳۱	بم ٻڌڻ	دوڪو ڪرڻ [ادا واھ هيٺن ئي "بم ٻڌڻ" شروع ڪيا اٿئي
۳۲	بم بم ويون ڇھ بم ويون	برباد ٿي وڃڻ [ساير کي اوچتي نقصان سبب سندس "بم بم ويون ڇھ بم ويون".
۳۳	ٻوٽو ٻارڻ	همت ڪرڻ سمجھ ڀريو ڪم ڪرڻ [مظفر وڏي پاءَ جي مرڻ کان پوءِ سٺو "ٻوٽو ٻاريو" آهي.
۳۴	ٻاڦ ٻاهر ڪڍڻ	اندر جو راز ڪڍڻ [وفادار دوست، پنهنجي دوست جي ڪڏهن به "ٻاڦ ٻاهر نه ڪيندو" آهي.

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۳۵	پڪ وجهڻ	سو گهو ڪرڻ: [ پاڳي چور کي اهڙو ”پڪ وڌو“ جو چور ڀڄڻ کان قاصر ٿي پيو.
۳۶	ٻيڙي ٻوڙڻ	بربادي ڪرڻ: [ گازار ڪم بدران ”ٻيڙي ٻوڙي“ چڏي.
۳۷	ٻرن ۾ هٿ وجهڻ	خوفناڪ ڪم ڪرڻ: [ ادا زندگيءَ تان آسرو لاهي پيو وڃي ”ٻرن ۾ هٿ وجهه“
۳۸	ٻانهن ٻيلي ٿيڻ	مددگار ٿيڻ: [ اڄ ڪو ڪنهن جو ”ٻانهه ٻيلي“ ڪونهي.
۳۹	ٻه گهر ٻارڻ	ٻن ٿرين ۾ جهيڙو وجهڻ: [ رمضان جو ”ڪم ٿي آهي ”ٻه گهر ٻارڻ“
۴۰	ٻڙڪ ٻاهر نه ڪڍڻ	ماڪ ڪرڻ: [ نورل مسلاح ٽائيل ڏسي ”ٻڙڪ ٿي ٻاهر نه ڪڍي“
	ٻڏي مرڻ	شرم اچڻ: [ سليم! پنهنجي والدين جي بي ادبي ڪرڻ کان ”ٻڏي مرڻ بهتر اٿئي“

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۴۲	ٻڪر ٻوساٽ ڪرڻ	زوري يا زبردستي ڪرڻ : قلندر جي ميلي تي گاڏي ۾ ”ٻڪر ٻوساٽ“ لڳي پئي هئي بنياد وجهڻ : [ هر انسان کي نيڪي ۽ اخلاق جو ”ٻج ٻوڪڻ“ گهرجي.
۴۳	ٻج ٻوڪڻ	
۴۴	ٻوٽ ٻڏي ويهڻ	چپ ڪري ويهڻ : [ حاڪم ٿوري ئي ڳالهه تي ”ٻوٽ ٻڏي ويهي“ رهي ٿو.
۴۵	ٻڏڻ ترڻ	گهڻيون ڪرڻ : [ ڪنهن به ڪم جو پڪو ارادو ڪرڻ کان پوءِ ”ٻڏڻ ترڻ“ نه گهرجي. بلڪه اهو ڪم الله تعاليٰ جي سپرد ڪرڻ گهرجي.
۴۶	پير تي ڏونڪو هڻڻ	پڙهو ڏيڻ : [ تو واري ڳالهه جي خبر سڄي شهر ۾ ”پير تي ڏونڪي“ جيان پکڙجي وئي

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي م استعمال
۴۷	پپ ڀرڻ	مقاد پڻ ڀرست ٿيڻ : [ راشي آفيسرن کي صرف پنهنجي ”پپ ڀرڻ“ جو اونو هوندو آهي موت کي ويجهو ٿيڻ ] عمر رسيدو ۽ ضعيف انسان ”پڳي ڀر“ بيٺو هوندو آهي.
۴۸	پڳي ۽ ڀر ڊيهڻ	خوشيون ڪرڻ [ سليمان، رشيد جي شاديءَ تي ڏاڍيون ٽاڙيون وڇايون
۴۹	ٽاڙيون وڇائڻ	نصيحت ڪرڻ : [ اصحاب سڳورا، اسلام جي پرچار لاءِ ڀري ڀري ”تبليغ ڪرڻ“ ويندا هئا.
۵۰	تبليغ ڪرڻ	ڏک ڪرڻ : [ عمر کي پنهنجي غلطيءَ سبب کيس ”ٽريون مهڻيون پيون.
۵۱	ٽريون مهڻ	ڄاڻ ڪم جي اميد رکڻ : [ اڳهرا ماڻهو ڪوبه ڪم ، ”ٽريءَ تي بهشت“ مثل
۵۲	ٽريءَ بهشت ڪرڻ	

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
		چاهيندا آهن.
۵۳-	ٽڏو سرهو ڪرڻ	عزت قائم ڪرڻ: [صالح اولاد پنهنجي پيءُ جو "ٽڏو سرهو ڪرڻ" چاهيندي آهي.
۵۴-	ٽڏو ڪٽائڻ	ختم ڪرڻ: [صحيح اسلامي حڪومت، راشي آفيسرن جو "ٽڏو ڪٽائي" سگهي ٿي.
۵۵-	ٽڏائي ڪرڻ	سستي ڪرڻ: [بچل "ٽڏائي ڪرڻ" سبب، پنهنجو ڪم خراب ڪري ڇڏيو.
۵۶-	ٽڏو ڪرڻ	راضی ڪرڻ [اصغر، عمر کي "ٽڏو ڪري" ڪم ٺاهي ڇڏيو
۵۷-	ٽڏا ساه ڪڍڻ	افسوس ظاهر ڪرڻ: [رستم، پنهنجي پيءُ جي حادثي جي خبر ٻڌي "ٽڏا ساه ڪڍيا".
۵۸-	ٽڏو پٺائڻ	بنياد اڪيڙڻ: [سليم ڏاڍ مڙسيءَ سبب، ويڄاري احمد جو ٽڏو ٿي پٺائي" ڇڏيو

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۵۹	ٽڪو ڏيئي ٽانڊو ڪڍائڻ	وڏي ڪرڻ [سڃا ماڻهو سميت سبب " ٽڪو ڏيئي پيا ٽانڊو ڪڍائڻ "
۶۰	ٽپتائي ڪيڏڻ	ڏڳ هجڻ [گلي، روشن سان " ٽپتائي ڪيڏي " ويو
۶۱	ٽپڙ ڪلهي تي رڪڻ	لڏڻ [اختار، وڏيري جي ظلم سبب " ٽپڙ ڪلهي تي رکيا "
۶۲	ٽڪو لائڻ	بدنام ڪرڻ [سومر، پنهنجي خاندان کي " ٽڪو لائي ڇڏيو "
۶۳	ٽڪر پيڇڻ	الزام هڻڻ [سليم خواه مخواه مون تي پيو " ٽڪر پيڇي "
		قصور سندس آهي.
۶۴	ٽڙائي ڪرڻ	ٽوڪ ڪرڻ [بئي تي آڃايو " ٽڙائي ڪرڻ " وڏو گناه آهي
۶۵	ثابت قدم هجڻ	مضبوطيءَ سان هجڻ [جيڪو " ثابت قدم هوندو " سو
		سدائين ڪامياب رهندو.
۶۶	ڀڳهر سڪائڻ	ٿورو وقت ساه پئڻ [غلام نبي وڻ هيٺان " ڀڳهر سڪائي "

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
		رهيو آهي.
۶۷-	پراڻي ماڙي ڏسي پنهنجو منه ڏاهن	پن سان ساڙ ڪرڻ ] "پراڻي ماڙي ڏسي، پنهنجو منه ڏاهن" احق پڻ آهي.
۶۸-	پوڻي هنڌ	سست ٿيڻ ] بهادر انسان ڪڏهن به "پوڻي هنڌ" وارو نه آهي.
۶۹-	پاڻي ڦيرڻ	بربادي آڻڻ ] گلن جي گفتگو سومر تي "پاڻي ڦيري" ڇڏيو
۷۰-	پڙ ڪڍي ڊيهڻ	ڦري وڃڻ ] حسين بخش ڪنهنجو به چيو نه ٿو مڃي هو "پڙ ڪڍي ڊيهو" آهي.
۷۱-	پتليون پڙهائڻ	نگي ڪرڻ ] خميسي، ويڄاري گلن کي "پتليون پڙهائي" ڇڏيون.
۷۳-	پاڻي ولوڙڻ	اجائي بڪواس ڪرڻ ] اختر جو گالهائڻ رڳو "پاڻي ولوڙڻ" جي برابر آهي.

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۷۳-	پاڻي و جهي مارڻ	ڍر ڏئي نقصان رسائڻ [ شير ميربحر ، پنهنجي حريف کي ”پاڻي و جهي ماريو.“
۷۴-	پاڙان کوٽڻ	بنياد اکيڙڻ - نقصان پهچائڻ آچر جو ڪم ئي آهي ٻئي جون ”پاڙون کوٽڻ“
۷۵-	جتيءَ ۾ پير پائڻ	برابري ڪرڻ [ منهنجو صاحب خان هي ” جتيءَ ۾ پير نه پوندو “ ڇاڪاڻ ته هو وڏو ماڻهو آهي.
۷۶-	جهڙي نيت تـهڙي مـراد	جهڙي ڪرڻي تـهڙي پـرڻي جيڪو انسان ٻئي جي لاءِ ڪڏ ڪنندو، پاڻ به ان ۾ ئي پوندو ” جهڙي نيت تـهڙي مـراد “
۷۷-	جـتن ڪـرڻ	محنت ڪرڻ [ هادي بخش اليڪشن ۾ پاڻ کي ڪامياب ڪرڻ لاءِ ڏاڍا ”جتن ڪيا“
۷۸-	جنگ جوڻ	دوبدو وڙهڻ [ فلسطين جا مجاهد اسرائيل سان ”جنگ جوڻ“ ۾ انشاء الله ڪامياب ٿيندا.



نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۷۹-	جيري خاطر پڪري ڪهڻ	ٿورڙي فئڊي لاءِ وڏو نقصان ڪرڻ ”جيري خاطر پڪري ڪهڻ“ وڏي بيوقوفِي آهي.
	حوصلا بلند ڪرڻ	عقلمندي برقرار رکڻ [ ۱۹۶۳ ] ۾ هندستان ۽ پاڪستان جي جنگ لڳڻ وقت ”هر“ مڃاڻن جا ”حوصلا بلند“ هئا.
۸۱-	حوصلا خطا ٿيڻ	حيران ٿي وڃڻ [ ارباب جا ڪهڙا نه ”حوصلا خطا“ ٿي ويا آهن. جو ڏٺو وائو جيري مڪ ٿو ٻڌي.
۸۲-	حال پاڻي ٿيڻ	همدرد ٿيڻ [ آندل خان ڏاڍو سٺو آهي، هو هر مشڪل ۾ منهنجو ”حال پاڻي ٿيندو“ آهي.
۸۳-	حال حبيبانه پيش پريان	اعتدالي پسند ڪرڻ [ يار منهنجي غريب خاني تي مهرباني ڪيو.
		”حال حبيبانه پيش پريان“ ڪيو

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۸۴	خرمغز هاجڻ	بي وقوف [ گائڻ ڪهڙو نه ” خرمغز “ آهي، هو عقل جي خلاف ڪم ڪري رهيو آهي.
۸۵	خطا ڪاڏڻ	غلط ڪرڻ [ انسان جيڪڏهن ڪوبه ڪم بنا سوچ ۽ ويچار جي ڪندو ته ضرور هو ” خطا ڪائيندو “
۸۶	چار چنڊ لڳائڻ	چڱيءَ طرح سينگارڻ [ اقبال جي شاديءَ تي، سندن مائٽن بجليءَ جي بلبن جا ” چار چنڊ “ لڳائي ڇڏيا.
۸۷	چشم پوشي ڪرڻ	لڪائڻ [ فيصلي ڪرڻ ۾ ” چشم پوشي ڪرڻ “ وڌو گناه آهي.
۸۸	چاق ڪرڻ	قاڙڻ - ظاهر ڪرڻ [ دوڪاندار بل ڪيش ٿيڻ بعد، ان کي ” چاق ڪري “ ڇڏيو.
۸۹	جهنڊي وجهڻ	تڪليف ڏيڻ [ اصغر، حاڪم کي بار بار پيو ” جهنڊي وجهي “.

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۹۰۔	چڪري ڪاٺ	مقابلو ڪرڻ [ حريف سان ”چڪري ڪاٺ“ کانپوءِ ٺي آرام ملي ٿو . ڪجهه وقت [ ايوب ڪجهه شرم ڌار آءُ ” چار ڏينهن“ توڪان وڏو آهيان .
۹۱۔	چار ڏينهن	خراب عادت هجڻ [ ڪيترا ماڻهو ٻين کي کائيندو ڏسي، پنهنجا ” چپ چٽيندا“ آهن . مقابلو ٿيڻ [ ٻن رانديگرن جي پاڻ ۾ ” چٽا پيٽي“ سان سندن فن جو پتو پيو .
۹۲۔	چپ چٽ	بلا جي مٿان بلا هجڻ [ خانو ٻين چوڪرن سان ڏي ڪري پاڻ ” چورن مٿان مور“ لڳو پيو آهي .
۹۳۔	چٽا پيٽي لڳڻ	چورن مٿا مور ٿيڻ .
۹۴۔	چورن مٿا مور ٿيڻ .	فساد مچائڻ [ اڇا مس مس معاملو ٺهيو، ته وري يعقوب وڃي ” چٽا پور يا“ .
۹۵۔	چٽا پورڻ	

معاني ۽ جملي ۾ استعمال	اصطلاح	نمبر
غصو ڪرڻ - ڏاڍو ڪاوڙجڻ [ آچر پنهنجي ملازم نسي ڏاڍا ”ڇوه چنڊيا“	ڇوه چنڊڻ	۹۶-
نا اتفاقي ٿيڻ [ پوليس جي لاڙي چارج تي سڄو جلوس ”چڙوچڙ ٿي ويو“	چڙوچڙ ٿيڻ	۹۷-
تڪليف ڪرڻ [ ادا تنهنجو ڪم مون کان گهڻو آهي ، مان ان لاءِ ”جنگهه اٿلائي“ نتو سگهان .	جنگهه اٿلائي	۹۸-
ايڏاڻ اچڻ [ حاڪم باه کان پري ٿي ويو ، متان ”چراچي“	چراچي	۹۹-
همت ڪرڻ [ احمد بخش جي گهر ۾ ، جڏهن چور گهڙيا ، تـ هـن ”دل وڌي ڪري“ چورن سان مقابلو ڪيو .	دل وڌي ڪرڻ	۱۰۰-
بچي نه سگهڻ [ اسلامي لشڪر آڏو ، ڪافرن جي ”دال نه گري“	دال نه گهڙڻ	۱۰۱-

مذہب	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
۱۰۱۔	داغدار ٿيڻ	عيب يا ڪلا وارو ٿيڻ [ صالح معاشري ۾ پاڻ کي ” داغدار ٿيڻ “ کان بچائي ٿو .
۱۰۲۔	ديد ڌارڻ	شرم ڪرڻ [ سومر ، آءِ توکان چار ڏينهن وڏو آهيان ڪجهه ” ديد ڌار “ سنڀالي ڪالههءَ .
۱۰۳۔	دنگ رهڻ	حيرت ۾ پوڻ [ سائنسدانن جا ڪارناما ڏسي سڄي دنيا ” دنگ رهجي “ ويئي آهي .
۱۰۵۔	دال ۾ ڪارو هڻڻ	شڪ پئجڻ روس جي فوجين جي افغانستان ۾ موجودگيءَ مان محسوس ٿئي ٿو ، ته ڪجهه ” دال ۾ ڪارو “ آهي .
۱۰۶۔	دل ڪسڻ	پيار ۾ قابو ڪرڻ [ محبوب جي ” دل ڪسڻ “ سبب آءِ هر وقت پريشان رهان ٿو
۱۰۷۔	دل بهار ٿيڻ	گهڻي خوشي ٿيڻ [ پاڪستاني

معاني ۽ جملي ۾ استعمال	اصطلاح	نمبر
جي ڪاميابيءَ جي خبر ٻڌي ڏاڍي ”دل بهار ٿيڻ“ لڳي. برباد ٿيڻ [ڪنهن وقت ٺڪڙ ڪرڻ سبب پڻ ٺهيل ٺڪيل ڳالهه ”داوان ٻول“ ٿي وڃي ٿي صدمو ٿيڻ ] جڏهن سون جو اڳهه ڪري پيو ته صرافن کي ”يڪر اچي“ ويا.	داوان ٻول ٿيڻ	108-
سپڪجهه هليو وڃڻ [علي شير جو ٻوڏ سبب ”ڍنگهه“ ٿي ڏيري ٿي“ ويو.	ڍينگهو ڍيري ٿيڻ	110-
دال مان سٺو ٿيڻ [جهاڳڏهن رب راضي ٿئي ته ”ٽوڙ مان ٽن“ ڪري ڇڏي.	ٽوڙ مان ٽن ٿيڻ	111-
جهڳڙو وڌائڻ [ادا ٻن ڀائرن جو مسئلو ختم ٿيڻ تي هو ته وري ڄاڻي ”ٽڪڙ کي اٽو لاتو“	ٽڪڙ کي اٽو لاڻ	112-

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
113-	ڏندين آڱريون اچڻ	حيران ٿيڻ [ پٽ جي پيءُ سان بي فرماني ڏسي "ڏندين آڱريون اچي" ويون.
114-	ڏس ڀٽ ڏيڻ	علاج ڪرڻ [ميان مسورين واري حڪيم جو "ڏس ڀٽ" ڏاڍو ڪامياب آهي
115-	ڏند ڪٽا ٿيڻ	اڇوڪين ۽ ارنگين ۾ منهنجا "ڏند ڪٽا ڪري" ڇڏيا
116-	ڏکيا ڏينهن ڏسڻ	بد بختي ٿيڻ [نارو ويچارو اڄ ڪلھ زندگيءَ جا "ڏکيا ڏينهن ڏسي" ٿو.
117-	ڏيئو اجهامڻ	صدمو هڻڻ [خميسي خان جي مرڻ بعد سندس گهر جو "ڏيئوئي اجهامي" ويو.
118-	ڏٺي مک گهڻ	ڏٺو وائڻو نقصان ۾ پوڻ [ خراب ماڻهوءَ سان دوستي رکڻ "ڏٺي مک گهڻ" جي برابر آهي
119-	ڏند ڏيڻ	برو ڀلو چوڻ [اڄ ڪلھ جا ماڻهو ٿوري ٿوري ڳالهه تان

معاني ۽ جملي ۾ استعمال	اصطلاح	نمبر
پاڻم ”پيا ڏند“ ڏين.		
نا اميد ٿيڻ [ڪنجوس ماڻهوءَ کان پئسي ملڻ جي اميد رکڻ ”ڏاند ڏهڻ“ جي برابر آهي.	ڏاند ڏهڻ	120-
بيزار ڪرڻ [بي فرمان اولاد هر وقت پنهنجي والدين کي ”رت ڪرڻ جو سبب بنجي ٿي. همنائڻ [ڪامل استاد، شاگرد ۾ صحيح تعليم جو ”روح ڦوڪي“ ٿو.	رت ڪرڻ	121-
	روح ڦوڪڻ	122-
روشن ڪرڻ - زندهه رکڻ حضرت امام حسين عليه السلام جن جي اسلام خاطر ڏنل قرباني هميشه ”رنگ لائيندي“ رهندي	رنگ لائڻ	123-
بي عقل اڳيان عقل جون ڳالهائون چوڻ [بيوقوف کي عقل جي ڳالهه ٻڌائڻ ائين آهي جيئن ”ري اڳيان رباب وڃائڻ“	ري اڳيان رباب وڃائڻ	124-



نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
125-	زبان کي پاڻي ڏيڻ	انجام پورو ڪرڻ [ شريف انسان هر وقت پنهنجي ”زبان کي پاڻي ڏيندو“ آهي حياتي مان بيمار ٿيڻ ] ظالم حاڪم سبب رعيت جي ”زندگي زهر ٿئي“ ٿي.
127-	سر ڪپائڻ	پريشان ڪرڻ [ حميد اجايو سڃايو ٻيو منهنجو ”سر ڪپائي“ قسمت چڱي ٿيڻ [ نيڪ انسان کي، جڏهن ”سڻائو واءُ لڳندو“ آهي ته هو رب پاڪ جو شڪر ادا ڪندو آهي.
129-	سوڙهي ڏيڻ	ڪجهه پئسا ! اڳوات ڏيڻ ”سوڙهي ڏيڻ“ ڪري واپار جو طريقو آسان رهي ٿو.
130-	سونو سڄ اڀرڻ	ڀاڳ کڻڻ [ گلڻ ويچاري کي پٽ ڄمڻ بعد مٿس ”سونو سڄ اڀريو“ آهي.
131-	سونو نڪ وجهڻ	وڏي عزت ڏيڻ [ نيڪ اولاد

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
132-	سوڙهو ڀوڻ	والدين لاءِ ”سونو نڪ وجهڻ“ برابر آهي. تنگ وٺڻ [سليم ۽ زلف گهرو اختلافن سبب پاڻهن ڏاڍو ”سوڙهو پيا“
133-	سانگ ۽ صرفو ڪرڻ	قناعت سان خرچ ڪرڻ [جيڪو انسان زندگي ”سانگ صرفي“ سان گذاري ٿو سو سدائين سک ڏسندو موت لاءِ تيار ٿيڻ ] خدا جا پيارا ٻانها الله تعاليٰ کي راضي رکڻ لاءِ پنهنجو ”سر تريءَ تي رکڻ“ کي وڌيڪ ترجيح ڏيندا آهن.
135-	سيڪ اچڻ	ايڙاءِ اچڻ - ڏک ملڻ [تو کي پاءُ جو ”سيڪ اچي“ ٿو باقي هن ويچاري گناه ڪيو.
136-	ساڪ ڀرڻ	ويساه ڏيڻ [ادا منهنجو ته تي اعتبار آهي، تون اجايو پيو ”ساڪ ڀرين“.

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
137-	شب ۾ رڪڻ	لڪائڻ (ڳالهه) ڏنئي! شاهن پنهنجي پاءَ جي شاهدي ”شب ۾ رڪي“ ڇڏي.
138-	شرف حاصل ڪرڻ	عزت ماڻ [رشيد پنهنجي بلند اخلاقيءَ سبب ڪيڻو نه ”شرف حاصل ڪيو“ آهي.
139-	شينهن ڪلهي چڙهڻ	مڙس جي حوالي ڪرڻ [بالغ نياڻيءَ کي ”شينهن ڪلهي چاڙهڻ“ سنت آهي.
140-	خف ڳالهائڻ	نيڪ نيتيءَ سان چوڻ [شريف انسان هميشه ”صاف ڳالهه چوندا“ آهن.
141-	طوق وجهڻ	لعنت ڪرڻ [ظالم انسان کي سڳو ظاهري توڙي باطني لعنت جو ”طوق وجهندو“ رهندو آهي.
142-	طاقت سارو هلڻ	وت سارو هلڻ [”طاقت سارو هلڻ“ سان هر انسان پنهنجي زندگي ڪامياب گذاري

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
		سگهي ٿو.
143-	طاق لڳڻ	پريشان ٿيڻ [ امين جا " طاق لڳي " ويسا، جڏهن پنهنجي عزيز جي موت جي خبر پڌڻين
144-	عيب ڪڍڻ	بمي جي پچار ڪرڻ [ بمي جا " عيب ڪڍڻ " چئي مٿي پاڻ جي گوشت کائڻ برابر آهي.
145-	قات کائڻ	راز کولڻ [ علي شير گالهه نه رکي سگهيو. نيٺ هن " قات کائڻ " ڪيو.
146-	ڦٽوڙو دهل ٿيڻ	دل ۾ نه چڀائڻ (گالهه) گلشن "ڦٽوڙو دهل" آهي هر گالهه منهن تي چمي ڏيندو آهي.
147-	فاتا ڪڍڻ	بڪون ڪڍڻ [ درويش تزڪيه نفس خاطر " فاتا ڪيندا آهن
148-	ڦٽن تي لوڻ ڀرڻ	پريشانيءَ ۾ اضافو ڪرڻ [ گلن بن ڌرين کي ٺاهڻ بدران وڌيڪ "ڦٽن تي لوڻ ڀرڻ" جو ڪم ڪيو.

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
149-	ڦڙي ۽ ڦڙيءَ تلاءَ ٿيڻ	آهستي آهستي وڌارو ٿيڻ سليم! ”ڦڙي ۽ ڦڙيءَ تلاءَ“ وانگر پئسو پئسو گڏي، پنهنجي خوشحاليءَ ۾ وڌارو آندو آهي.
150-	قلعي کلاڻ	ظاهر ٿيڻ [اصغر نيٺ پنهنجي ”قلعي کواڻي“ ڳالهه رکي نه سگهيو.
151-	ڦرب ۾ قيد ٿيڻ	محبت ۾ ڦاسڻ [رسول بخش ايترو ته قابل آهي، جو هڪ دفعو ساڻس گفتگو ٿيو ته اهو سنڌس ”قيد ۾ قابو ٿي“ ويندو
152-	ڪاپاري ڌڪ لڳڻ	وڏو نقصان ٿيڻ [علي شير کي ڏسندي ۾ وڏي نقصان سبب کيس ”ڪاپاري ڌڪ“ لڳو آهي
153-	ڪڙ قبل نه ڏڪرڻ	نتيجهو نه ڏڪرڻ [شاهن جي ڳالهه ٻولهي مان ڪوبه ”ڪڙ ٿيل نه ڏڪڻو“ آهي.

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جذلي ۾ استعمال
154-	ڪلهي ڪانڌي ٿيڻ	تڪليف ۾ همدرد ٿيڻ [نيڪ انسان، ٻئي کي ” ڪلهي ڪانڌي ٿيڻ “ کي پنهنجي خوشي محسوس ڪندا آهن.
155-	ڪن لاڏاري ڪرڻ	ٻڌڻ جي باوجود نه ٻڌڻ [روشن جي ڏاڍي خراب عادت آهي، جو هومو قمي محل ٿي ڪن لاڏاري ڪندو آهي.
156-	ڪچي ڦاڙڻ	سوچي قدم کڻڻ [جيڪو انسان ” ڪچي ڦاڙي “ زندگي گذاري ٿو اهو سدائين سڪيو رهندو.
157-	ڪپڙن ۾ نه ماپڻ	ڏاڍو خوش ٿيڻ [سومر امتحان ۾ ڪامياب ٿيڻ سبب ” ڪپڙن ۾ نٿو ماپي “
158-	ڪنڌ مٿي ڪڍڻ	شائ سان هلاڻ [سچو انسان سدائين ” ڪنڌ مٿي کڻي “ هاندو آهي.

نمبر	اصطلاح	معاني و جملي ۾ استعمال
159	ڪشالا ڪرڻ	ڏک سھڻ [ جيڪو ماڻھو مضيميت ۾ صبر سان "ڪشالا ڪيندو" آھي اھو آخر ڪامياب ٿيندو آھي.
160	ڪسرون ڪڍڻ	ويڙ وٺڻ [وريءَ ۾ جيڪڏھن منھنجي واري ۾ آيو، تہ ھن کان ضرور "ڪسرون ڪيندم"
161	ڪن ڪڙا ڪرڻ	ھوشيار ٿيڻ [ اوچتي آواز منھنجا "ڪن ڪڙا ڪري" ڇڏيا
162	ڪاٺ ڪڍڻ	مخارج ٿيڻ [خود دار ماڻھو ڪنھنجي "ڪاٺ ڪڍڻ" عيب سمجهندو آھي.
163	ڪر ڪڍڻ	غرور ٿيڻ [ نسيم ھيمئر چئن پئسن سبب "ڪر ڪڍي" رھيو آھي
164	ڪاٺي ڪرڻ	وڏائي ڪرڻ [ موٽڻ کي جتي ڏسو ڇڏڻ "ڪاٺي ڪڍي" بيٺو آھي.
165	ڪڪر ۾ ڪڙو ھڻڻ	جھڳڙو وڌائڻ [محراب جي

نمبر	اصطلاح	دعائون ۽ جملي ۾ استعمال
		عادت ٿي آهي ”ڪڪر ۾ ڪڙو هڻڻ“
166-	ڪير ڪنڊ ٿيڻ	خوش ٿيڻ (پاڻي ۾) هر هڪ انسان کي پئي سان ”ڪير ڪنڊ ٿي“ هڻڻ ڪري فائدو آهي .
167-	گاڏو گهلڻ	وقت گذارڻ [ روشن علي باوجود وڏي عمر جي پنهنجو ”گاڏو گهلڻ“ رهيو آهي .
168-	گڙڏو پيڇڻ	پنهڻ احمد بخش جتي ۾ ماڻهو واقف ڪار ڏسي ٿو اتي ”گڙڏو پيڇي“ پيو .
169-	گل ڪرڻ	وساڻ [ شاه محمد هينئر سمنڊ ۾ وقت ٿيو آهي بتي ”گل ڪري“ ڇڏ .
170-	گهر باري ڏياري ڪرڻ .	سيڪجهه وڃائڻ [ روشن لاءِ ”گهر باري ڏياري ڪرڻ“ آسان آهي ڇاڪاڻ ته هن کي پنهنجي سمجهه ڪونهي .



نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
171-	گچ ڳارڻ	ڏاڍو روئڻ [ خير محمد خواه منخواه پيو، پنهنجا ”گچ ڳاري“ جيڪو مقدر ۾ لکيل هوندو اهوئي ٿيندو .
172-	ڳڍرا ڳارڻ	پريشان ڪرڻ [ سومر غلط ڪم ڪري پنهنجا ”ڳيرا ڳاري“ ڇڏيا.
173-	ڳل پوڻ	ڇنڀڙي پوڻ [ علي شير مون کي خواه منخواه پيو ”ڳل پوي“ جيڪو ٿيو هو سو ٿي ويو.
174-	ڳوڙهو ٿيڻ	بـرباد ٿيڻ [ علي حسن جو ”ڳوڙهو ٿيڻ“ فائدي مند ثابت ٿيو، ورنه فيصلو سندس خلاف وڃي هن!
175-	لانگ ورائڻ	اڻڙائي ڪرڻ [ قصور علي حسن جو ، حاتم خواه منخواه سومر تي پيو ”لانگ ورائي.“

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
176-	لوچي لهن	محنت سان حاصل ڪرڻ پنهنجي روزي ”لوچي لهن“ سان انسان ۾ خودداري پيدا ٿئي ٿي
177-	لاها چاڙها ڏسڻ	تڪليفون سهڻ [ عزيز احمد زماني جا ڏيا ”لاها چاڙها“ ڏنا آهن.
178-	هن مارڻ	غريب ٿي گذارڻ [ دنوي زندگيءَ ۾، جنهن پنهنجو ”من ماريو“ آخرت ۾ اهوئي ڪامياب ٿيندو.
179-	منهن ڀت سان لڳڻ	ڀڄتاڻ [ رشيد جو جڏهن ”منهن ڀت سان لڳو“ تڏهن بس ڪيائين نه ته هوڏ ڪيون بيٺو هو.
180-	مٽيون منجهڻ	سمجهه خطا ٿيڻ [ نواب جون ”مٽيون منجهي“ ويون، جڏهن چور پنهنجي گهر ۾ ڏٺائين.
181-	هن وڌائڻ	خراب ڪرڻ [ ننڍي ٻار جو ”من وڌائڻ“ نه گهرجي ورنه خراب ٿيندو.

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
182-	مٿا هونا هڻڻ	ڏاڍي ڪوشش وٺڻ [گلڻ ڏاڍا ”مٿا هونا هنييا“ مگر حاصل ڪجهه به نه ٿيس.
183-	مراد ماڻڻ	مطلب پورو ڪرڻ [”مراد ماڻڻ“ آسان ڪم ڪونهي ان لاءِ ادب، اخلاق ۽ محنت جي ضرورت آهي.
184-	ءوزن ۾ منهن پاڻڻ	شريف ٿي گذارڻ [نيڪ انسان ”مونن ۾ منهن پاڻڻ“ کي وڌيڪ پسند ڪندو آهي.
185-	ڏڪ ۾ دم ڪرڻ	پريشان ڪرڻ [سومر، ڏني کي هروڀرو ”ڏڪ ۾ دم ڪري“ ڏنو آهي
186-	ليچ ٿيڻ	خوار ٿيڻ [انسان کي اهڙو ڪڍو ڪم نه ڪرڻ گهرجي، جنهن سان هن کي ”ليچ ٿيڻ“ پوي.
187-	نقش قدم تي هلڻ	فرمانبرداري ڪرڻ [بزرگن جي ”نقش قدم تي هلڻ“ سان

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جملي ۾ استعمال
188-	واء سڏائو لڳڻ	اسان کي ٻه فائدا آهن دنيا ۾ به ۽ آخرت ۾ به بخت کٽڻ [ن-ور محمد کي اهڙو ته "واء سڏائو لڳو" آهي ج-و جنهن به ڪم ۾ هٿ وجهي ٿو ته فائديوئي فائديو اٿس بي سمجهه ٿيڻ [خمي سي کي اوچتي نقصان سبب سندس "وايون ولڙيون ٿيڻ" لڳيون. ڏاڍو روئڻ [رستم پٽ جي غم سبب "هنجئون هارڻ" لڳو آهي.
189-	وايون ولڙيون ٿيڻ	
190-	هنجئون هارڻ	
191-	هٿ ڀڄڻ هٿڻ	ڪوشش ڪرڻ [ڀڄڻ سڏائو آءُ "هٿ ڀڄڻ هٿان" ٿو، جيڪڏهن پيسو ملي ويو ته، تنهنجو ضرور ڪم ڪندس.
192-	هڪ سچ ٻه پاڇا	هڪ جهڙو نه ٿيڻ [انسان جو پاڳ "هڪ سچ ٻه پاڇا"

نمبر	اصطلاح	معاني ۽ جمالي ۾ استعمال
193-	هٽ ڦاڙ ٿيڻ	جي برابر آهي. اجايو خرچ ڪرڻ [ " هٽ ڦاڙ ٿيڻ " واري کي اسلام سخت تنبيهه ڪري ٿو.
194-	هٽيءَ سارو هوڪو ڏيڻ	وت آهر هلڻ [ سوڙ آهر پير يا ڊگهيجن يا " هٽيءَ سارو هوڪو ڏيڻ " بهتر آهي.
195-	هٽ ڪرڻ	وڌائي ڪرڻ [ " هٽ ڪرڻ " واري کي معاشري ۾ عزت جي نگاه سان نه ٿو ڏٺو وڃي.
196-	هٽ رکڻ	ڊيڪ پيال ڪرڻ [ غريب ۽ يتيم تي " هٽ رکڻ " ڪري الله پاڪ جي خوشنودي حاصل ٿئي ٿي.
197-	ياري باشي ڪرڻ	دوستي وڌائڻ [ اڇڪلھ جي " ياري باشي ڪرڻ " سان فائري کان گهڻو نقصان آهي.

# اشتقاق *Ety Mology*

”اشتقاق“ هيءُ عربي ٻوليءَ جو لفظ آهي، جيڪو ”شق“ مان نڪتل آهي، جنهن جي معاني آهي (چيرڻ ڦاڙڻ يا ٽڪرا ٽڪرا ڪرڻ) ڪنهن به لفظ جي بنيادي معاني ظاهر ڪرڻ کي ”اشتقاق“ چئبو آهي.

مطلب ته ”اشتقاق“ ڪنهن ٻوليءَ جي لفظن کي پرکڻ ۽ سمجهڻ جي هڪ ”ڪسوٽي“ آهي، جنهن جي ذريعي ڪنهن به لفظ جو بنياد معلوم ڪري سگهجي ٿو.

ڪن جو خيال آهي ته، جيڪڏهن عربي لفظ جو ”اشتقاق“ ڪرڻو هجي ته (يتسمنوا) يعني (ا-ت-س م-ن-و-ي) وارا اکر ڪيڏن کان پوءِ جيڪو لفظ ٺهي اهو ان جو بنياد ٿيندو.

مثال:- ”اشتقاق“ مان مثال ڇيل اکر ا-ت-ا ڪڍي ڇڏبا ته باقي ش-ق-ق-بچندا، جن مان ”شق“ لفظ ٺهيو، جنهن جي معاني آهي ”چير“ تنهنڪري اشتقاق

جو مطلب ٿيو چيرڻ - ڦاڙڻ.

هيٺ اشتقاق معاني ۽ سمجهاڻي ۽ سميت چيش ڪجن ٿا  
لفظن جي سمجهڻ لاءِ ۽ پڙهندڙن جي سهوليت لاءِ  
تہ، اهي لفظ ڪهڙيءَ ٻوليءَ جا آهن، ان لاءِ عربي  
لفظ جي اڳيان (ع) فارسي لفظ جي آڏو (ف)  
سنسڪرت لفظ جي اڳيان (س) هندي لفظ جي اڳيان (ه)  
۽ انگريزي لفظ جي اڳيان (انگ) لکيا ويا آهن، تہ  
جيئن پڙهندڙ لفظن کي بخوبي سمجهي سگهن.



لفظ	اشتقاق ۽ معاني
1- اللہ پاک (ع)	[الله = خدا پاک جو ذاتي اسم مبارڪ پاک = مقدس] سڀني شهن کان پاک خدا - ڏئي تعاليٰ - بي نياز
2- اپائڻهار (س)	[اپائڻ = پيدا ڪرڻ + هار = وارو] پيدا ڪندڙ - الله تعاليٰ
3- آبشار (ف)	[آب = پاڻي + شاريدڻ = تيز آواز سان هيٺ ڪرڻ] جبل تان هيٺ ڪرندڙ قدرتي پاڻي.
4- آبادگار (ف)	[آباد = ساوڪ - سائي گار = وارو] ساوڪ پيدا ڪرڻ وارو - هاري
5- آبدوز (ف)	[آب پاڻي + دوز = دوختن] (مصدر) سبح يا چهن وارو [پاڻي اندر ملندڙ ڪشتي، جيڪا پاڻي ۾ اندر وڃي وڏن جهازن کي نقصان رسائي پوڙهندي آهي.
6- آبپاشي (ف)	آب = پاڻي + پاش = پاشيدڻ چٽڪارڻ - آلو ڪرڻ [زمين يا پوک کي ملندڙ پاڻي.



اشتقاق ۽ معاني	لفظ
[آب (ف) = پاڻي + هوا (ع) فضا] پاڻي ۽ هوا، موسم مطابق هوا، مثال:- گرم، سرد، خزان ۽ بهار	7- آبهوا (ف-ع)
[آب = پاڻي + دار = داشتن - رکڻ] داروغو يا اهو ماڻهو، جيڪو پاڻيءَ جي انتظام تي مقرر ٿيل هجي -	8- آبدار (ف)
[آدم (ع) = انسان خور (ف) خوردن] کائڻ [انسان يا ماڻهو کائيندڙ هيبت ناک - وحشي]	9- آدم خور (ع + ف)
[ابن = پٽ + ال = جو + وقت = مهل] وقت يا موقعي ۽ مهل جو پٽ موقعي پ-رست - هوشيار ۽ زماني گشتو.	10- ابن الوقت (ع)
[قبل = قريب ٿيڻ] مرحبا لاءِ قريب يا ويجهو ٿيڻ.	11- استقبال (ع)
[حڪم = محڪم - مضبوط ٿيڻ] مضبوط-ي.	12- استحڪام (ع)
[شرف عزت ڏيڻ + خلق خلق] پيدا ڪرڻ - پي خلق کان وڌيڪ	13- اشرف المخلوقات (ع)

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
14- اصلاح (ع)	عزت واري شيء - انسان [صلح = سڌارو ڪرڻ - ٺاه ڪرڻ] ٺاه - سڌارو - امن امان.
15- اڪيچار	[اڪو = نه + پار = پرين ڀر - بي حد] تمام گهڻا - بيشمار.
16- ام الكتاب (ع)	[ام = ماءُ + ال جي + ڪتاب + ڪتاب] ڪتاب جي ماءُ يعني سڀني ڪتابن کان وڌيڪ مقدس ڪتاب - قرآن مجيد - آسماني ڪتاب.
17- انحراف (ع)	[حرف = ڦيرائڻ] منهن ڦيريندڙ انڪار ڪندڙ
18- آد دورفت (ع)	[آمد = آمدن = اچڻ + و = ۽ + رفت رفتن = وڃڻ] اچڻ ۽ وڃڻ جو هنڌ يا اچ وڃ جي جاء
19- اهلبيت (ع)	[اهل = ڪٽنب - ڀاتي - عزيز + بيت گهر - جاء] گهر جا ڀاتي هي لفظ خاص طرح نبي سڳوري جن جي گهر جي ڀاتين يا عزيزن ڏانهن

انشقاق ۽ معنائو	لفظ
منسوب ڪيو ويندو آهي - اهلبيت سادات	
[ نغم = عطا ڪرڻ - بخشڻ ] عطا ڪيل - بخشيش	20- انعام (ع)
[ ايمان (ع) = يقين - ڀروسو + دار (ف) داشتن = رکڻ ] ڀروسو ڪيل - سچو	21- ايماندار (ع + ف)
[ يوم (ع) = ڏينهن وقت + ڪار (ف) ڪم - مشغولي ] ڪم ڪار وارا ڏينهن - مشغوليءَ وارو وقت	22- ايام ڪاري
[ بالا = اوچو - مٿاهون + دست = هٿ ] اوچو هٿ - حاڪم - حڪم هلائيندڙ	23- بالادست (ف)
[ بت = بدن يا جسم + شڪن شڪستن ٽوڙڻ - ڊاهڻ ] بت ڀڃندڙ يا ڊاهيندڙ	24- بت شڪن - ف
[ بد (ف) = ڪنو، خراب + حواس (ع) سمجهه - شعور ] خراب سمجهه رکندڙ بي وقوف	25- بد حواس ف + ع
[ در = ڀاهر، ڏورانهن + آمد - آمدن اچڻ ] ملڪ کان ڀاهر شين جي روانگي	26- در آمد (ف)



اشتقاق ۽ معاني	لفظ
گمان [ وه-م ڪان سواء يقين ۽ خاطريءَ سان	
بند = سوچ ۽ فڪر + بست = ٻڌڻ] فڪر ۾ ٻڌل - سوچ مطابق ڪم يعاني انتظام.	31- بند و بست (ف)
بيت = جاء + ال = جو + خلا = خالي جاء [ ضرورت حاجت واري جاء يعاني ڪاڪوس.	32- بيت الخلا-ع
[ بيت = جاء + حرام = پاڪ ] پاڪ جاء الله پاڪ جو مقدس گهر ڪعبت الله، جيڪو عربستان جي شهر مڪي پاڪ ۾ آهي.	33- بيت الحرام (غ)
[ بيت = جاء + الله = خدا پاڪ ] خدا پاڪ جي جاء يعاني ڪعبت الله	34- بيت الله (ع)
[ بيت = جاء + مقدس = پاڪ ] پاڪ جاء مسلمان جو بهريون قبلو، جيڪو هن وقت اسرائيل جي قبضي ۾ آهي	35- بيت المقدس (ع)
[ بيت = جاء + ال = جو + مال - دولت دولت جي گڏ ڪرڻ واري جاء	36- بيت المال [ع]

اشتقاق ۽ معاني	لفظ
سرڪاري خزانو - عوامي ملڪيت [ بي = سواءِ + شمار = گڏاپو ] گڏپ کان سواءِ جيڪا شيءِ گڏپ کان وڌيڪ هجي يعني تمام گهڻي.	37- ڊيشمار (ف)
[ بين = وچ + ال = جو + قوم = جمع افراد ] يعني مختلف قومن جو وچ يا مرڪزي ادارہ	38- بين الاقوامي (ع)
[ بي (ف) سواءِ + نظير (ع) مثال - مثال ] لاڏاڻي جنهن جو ڪوبه مت نه هجي - بي مثال.	39- بينظير (ف + ع)
[ بي = سواءِ + مثال = نمونو ] جنهن جهڙو ٻيو نمونو نه هجي - نهايت دلڪش	40- ڊيمثال (ف)
[ باجهه رحم - ترس + وارو ] رحم ۽ ترس وارو.	41- ٻاجهارو (س)
[ تجربہ (ع) آزمودو + ڪار (ف) ڪم ، مشغولي ] آزمودو رکندڙ - ماهر	42- تجربہ ڪار (ع + ف)
[ نحت = هيٺان + ال = جي + ثري ڌرتيءَ جي هيٺان - ترو	43- تحت الثري (ع)

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
44- ترتيب وار (ع + ف)	[ ترتيب (ع) سلسلي يا سلسلو وار (ف) وانگر ] سلسلي وار.
45- تخت گاه (ف)	[ تخت = مسند - پيٺڪ + گاه - جاء ] بادشاه جي ويهن واري جاء دارالحڪومت - گاديءَ جو هنڌ
46- ترقي يافتہ (ف)	[ ترقي = واڌ - بلندي - اضافو + يافتہ ] لهندڙ ترقي، ڪيل بلندي وارو.
47- ترقي پذير (ف)	[ ترقي = بلندي - اضافو + پزير = قبول ] ڪندڙ - وڌندڙ اڳتي وڌڻ جي ڪوشش ڪندڙ.
48- ترجيح (ع)	[ رجح فوقيت ڏيڻ ] برتري بلند درجو.
49- تعليم (ع)	[ علم = واقف ٿيڻ - ڄاڻ رکڻ ] علم جي واقفيت يا ڄاڻ.
50- تندرستي (ف)	[ تن = جسم + درست = برابر - صحيح ] جسم يا بدن صحيح هجڻ - صحت منڊي.
51- شمار (ع)	[ عمر = اڏڻ - ٺاهڻ ] ڪنهن جڳهه جي اڏاوت يا ٺاهڻ.

## اشتقاق ۽ معاني

[ٽيڪنيڪ **Technic** = ڪاريگريلاجڪ **Logic** سبب يا اسباب جي

ڄاڻ [ اسباب واري ڪ-اريگري

علم ڪاريگري.

[ پا - **Pass** = اجازت - لنگھ + پورٽ

بندر [ اجازت نامو - گذرنامو - سند

[ پا = مقدس - صاف + ستان = جاء

هند [ مسلمانن جي رهڻ جو هنڌ يا

مسلمانن جي ماڪ جو نالو [

پاڪستان.

[ پرده = نقاب - ڍڪ + نشين - نشست

ويهڻ يا رهڻ [ سترواري - پاڪدامن

[ پا = پير بنياد - پاڙ + دار - داشتن

رڪڻ [ بنياد تي رکيل مستحڪم

مضبوط.

پس = پويا + گرد - گريدن = ڦرڻ

هلڻ [ پڊيان هلڻ يا ڦرڻ يعني

چو طرف کان ويجهڙائي وارو حصو

يا ڀاڱو.

## لفظ

52- ڏڪڻا لاجي

( اڏڪ )

53- پاسپورٽ

( اڏڪ )

54- پاڪستان

[ف]

55- پرده نشين

[ف]

56- پائدار [ف]

57- پسگردائي

[ف]



لفظ	اشتقاق ۽ معاني
58- پيڇرو [ف]	[پا = پير + چاره = گذر - رستو] پيرن هائڻ جيترو رستو يا گذر.
59- پيشه گوئي [ف]	[پيش = اڳ يا اڳيان + گو - گفتن گالهائڻ - ٻڌائڻ] اڳوات ٻڌائڻ اڳڪٿي ڪرڻ.
60- پيغمبر [ف]	[پيغام = نياپو - خبر + بر - بردن - ڪڍڻ نياپو ڪڍي ايندڙ الله پاڪ جو خاص ٻانهو نبي يا رسول.
61- جستجو [ف]	[جست - جستڻ = جاچ ڪرڻ] تلاش [ڪرڻ] جاچ تفتيش
62- جدوجهد [ف]	[جد = ڪوشش + و = ۽ + جهد = مـجـتـ - ڪوشش] سخت محنت سان ڪوشش ڪرڻ.
63- جهان آرا [ف]	جهان = دنيا - ڪائنات + آرا - آراستن اجارڻ - سينگارڻ [سڄي ڪائنات کي سينگاريندڙ - نهايت خوبصورت عورت.
64- جوت پور (هم + ف)	[جوتو [هم] پهلوان - بهادر + پور] [ف] ڀريل - آباد [پهلوانن يا بهادرن جي

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
65- چشم پوشي (ف)	آبادي يا بستي - هندستان ۾ مشهور شهر جو نالو. [چشم = اک - نظر + پوش - پوشیدن لڪڻ - ڍڪڻ] اک يا نظر کي ڍڪڻ يعاني ٻئي جي عيب جوئي کان پاسو ڪرڻ.
66- چو ماسو (ه + س)	[چو (ه) چار + ماس (سن) = مهينو] چار مهينن واري مند يا موسم ، هن مند ۾ هندستان ۾ لڳاتار بارش پوندي آهي.
67- حال پائي (ع + ه)	[حال (ع) = حالت - موجودگي + پائي (ه) پاءُ - سنگتي - ساٿي] ڏک سک ۾ سات ڏيندڙ همدرد
68- حفاظت (ع)	[حفظ سنڀالڻ - نظر رکڻ] سنڀال نظار
69- حيرت انگيز (ع + ف)	[حيرت (ع) عجب - پريشاني + انگيز (ف) انگيختن = اڀو ڪرڻ - ڪڙو ڪرڻ] حيرت ۾ وجهندڙ خبر

اشتقاق ۽ معاني	لفظ
[خان(ت) سردار - بزرگ - امير - گاه جاء] [سردار يا بزرگ جي جاء روضو - مقبرو]	70- خاڙ - گاه (ف + ف)
[خر(ف) نادان - بي سمجهه + دجال(ع) حق يا سچ لکڻيندڙ - دوکي باز (ايندڙ وقت ۾ هڪ "خرد جال" نااي ملهيو پيدا ٿيندو، جيڪو اک کان نڪاڻو هوندو، جو ماڻهن جي ايمان کي ڦيرائڻ لاءِ (نعوذ بالله) خدائي دعوا ڪندو]	71- خرد جال (ف + ع)
[خورد ننيو - باريڪ + بين = نهارڻ ڏسڻ] [ننڍڙيءَ شيءِ کي ڏسڻ جاء اوزار]	72- خرد ڏيکڻي (ف)
[خوب (ف) عمدو - سهڻو + صورت شڪل] [سهڻي شڪل وارو حسين خود = پاڻ + ڪشي - ڪشتن = قتل ڪرڻ] [پاڻ کي مارڻ - آپگهات ڪرڻ]	73- خوبصورت (ف + ع)
	74- خودڪشي (ف)

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
75- خود غرض	[خود (ف) پاڻ + غرض (ع) مطلب پرواه] مطامي پرواه نه رکندڙ
76- خوشحالي	[خوش (ف) چڱو ڀلو + حال (ع) حالت موجودگي] شاهوڪاري آسودگي.
77- خوفزدہ	[خوف (ع) هيبت - پوءِ + زده - زدن مارڻ] هيبت يا دهشت جو ماريل.
78- خوشگوار	[خوش = چڱو + گوار - گواريدن = وڻڻ - پسند هئڻ] دل کي وڻندڙ.
79- خير البشر (ع)	[خير = چڱو - سٺو + بشر = انسان ذات] عظيم انسان - نبي س - ڳورڙو حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم جن جي ذات پاڪ.
80- دارالسلطنت	[دار = گهر - جڳهه + ال = جي يا جو سلطنت = تخت - حڪومت - گاديءَ جو هنڌ -
81- دارالشفاء (ع)	[دار = جاءِ + ال = جو يا جي + شفا چڱيلاڙي - تندرستي] صحت جو - گهر يا شفاخانو

اشتقاق ۽ معاني	لفظ
[دار = جاء + ال = جو + علوم = جمع علم جو - ڄاڻ - سبق] پڙهائي جو اسڪول - درسگاه	82- دارالعلوم (ع)
[درس [ع] سبق + گاه [ف] جاء] پڙهائي جي جاء - مدرسو - اسڪول	83- درسگاه [ع + ف]
[دست [ف] هٿ + خط [ع] اکر - تحرير هٿ سان لکيل اکر - صحيح	84- دستخط [ف + ع]
[دست - هٿ + ياب - يافتن = ملڻ لهڻ] حاصل ٿيڻ - هٿ لڳڻ	85- دستياب [ف]
[دل = دل + پذير = پسند پوڻ] دل پسند - دل کي وٺندڙ	86- دلپذير [ف]
[دست = هٿ + رس - رسيدن = هلڻ پهچڻ] هٿ جي هلت - هلندي پهچندي - با اثر	87- دسترس [ف]
[دل = دل + کش - کشيدن = ڪاهڻ - ڇڪڻ] دل کي وٺندڙ دلپسند	88- دلکش [ف]
[دور = پري + انديش = فڪر رکندڙ] ڊگهي نظر رکندڙ - ڏاهو	89 دور انديشي [ف]

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
90- ديوان (هم)	[ديو = وڏو - ديوتا + وان = مثل - جهڙو] ديوتا جهڙو - هندو قوم جو فرد يا شخصيت .
91- ذوالحج (ع)	[ذو - = آقا - مالڪ + ال = جو + حج = نيت ڪرڻ - چوڌاري ڦرڻ يا طواف ڪرڻ مڪي پاڪ ۾ بيت الله جي چوڌاري طواف ڪرڻ وارو وقت - [ذو = آقا - مالڪ + ال = جو + جناح = پر - ڪنڀ ] ڀرڻ وارو گهوڙو يعني اها سواري، جنهن جي ذريعي نبي سڳوري جن معراج طرف تشریف فرمائي .
92- ذوالجناح (ع)	[ذو = آقا - مالڪ + ال = جو + فقر = چيرڻ - ويڻ ] چيرڻ يا ويڻ واري شيءِ تلووار حضرت علي سائينءَ جن جي تلوار جو نالو .
93- ذوالفقار (ع)	[ذو = آقا - مالڪ + ال = جو
94- ذوالقرنين (ع)	

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
95- راجڌاڻي (هم)	<p>قرن = سڱ . حد - صدي قرنن جمع  سڱ يا صدي [ حضرت ذوالقرنين  جو لقب ، جنهن جو ذڪر قرآن  پاڪ ۾ آيل آهي ، جنهن جي مشرق  کان مغرب تائين بادشاهي هئي .  [ راج = تخت - حڪومت + ڌاني =  هند - جڳد ] حڪومت هلائڻ جي  جاء - تخت گه</p>
96- رسم الخط - ع	<p>[ رسم = نمونو - صورت + ال = جو  خط اکر يا تحرير ] اکرن يا تحرير  جو نمونو - صورت خطي .</p>
97- رفيق حيات (ج)	<p>[ رفيق = سنگتي - ساٿي + حيات =  زندگي - حياتي ] زندگيءَ جو ساٿي  زال .</p>
98 روزال [ف]	<p>[ رو - صورت - منهن + مال - ماليدن  اگهڻ يا مهڻ ] منهن اگهڻ وارو  ڪپڙو .</p>
99- روپوش [ف]	<p>[ رو - صورت - منهن + پوش - پوشيدن  لڪڻ يا ڍڪڻ ] لڪل منهن - گم</p>

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
100 رقم طراز ع - ف	[رقم (ع) لکيت - تحرير + طراز (ف)] طرازیدن = نقش يا چٽسالي ڪيڻ خوشنويس - تحرير - جي چٽسالي ڪيندڙ.
101 ريگستان [ف]	[ريگ = واري + ستان = جاءِ] واريءَ واري جاءِ يا هند يعني سند ۾ ٿر وارو ڀاڱو.
102 زردشت - ف	[زر = سون ، چاندي ۽ دولت + بفت - بافتن = اڻ ٺاهڻ سنهري ڪپڙو.
103 زود رنج - ف	[زود = جلد + رنج - رنجيدڻ ڏک ڏيڻ] بخیل - هاڪڙو
104 سبڪدوش (ف)	[سبڪ = چست - هاڪڙو + دوش ڪاهو] غير زميدار
105 سبز پوش (ف)	[سبز = سائو - آباد + پوش پوشيدڻ = ڍڪڻ] سائي پوشاڪ ڍڪيندڙ يعني ملاڪ.
106 سپاسنامون (ف)	[سپاس = ثنا - تعريف + نام = تحرير] تعريفی خط



لفظ	اشتقاق ۽ معاني
107- سڀلڻ (هم)	[س = سٺو - عمدو + بند = بند] عمدو بند - چڱيءَ طرح مضبوط.
108- ستمگر (ف)	[ستم = ظلم - ڏي + گر = ڪرڻ] وارو [ظلم ڪرڻ وارو ظالم.
109- سر بلندِي (ف)	سر = اوچو، طاقت، فڪر + بلند مٿاهون [اوچو فڪر رکڻ فخر ۽
110- سرتاج (ف+ع)	[سر (ف) = اوچو - مٿو + تاج (ع)] چٽ [اوچو چٽ، مٿي جو چٽ سربراه - اڳواڻ - خاوند.
111- سرخرو (ف)	[سرخ = لعل + رو = منهن] لعل يا گهاڙهي منهن وارو - خوش باعزت.
112- سرگردان (ف)	[سر = مٿو + گردان - گردانيدن] ڦرڻ يا ڦيرائڻ [مٿي جو ڦرڻ ڏاڏلان - پريشان.
113- سرڌڳون (ف)	[سر = مٿو - اوچو + نڳون = الڳو - اونڌو] [الڳو مٿو - نميل لڙيل، جهڪيل جهمايو - شرمندو

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
114- سنگدل (ف)	[سنگ = پٿر + دل = دل] پٿر دل سخت-عئيٺو
115- سنگسار (ف)	[سنگ = پٿر + سار = پريل، ڍڳ] پٿرن سان پريل [شرعي قانون مطابق، زنا ڪندڙ کي سنگسار ڪيو ويندو آهي، يعني ايترا پٿر وسايا ويندا آهن جو هن جو جسم جو وڏو حصو پورجي ويندو آهي. [شاهه = وڏو - ڊگهو + ڪار مقصد - ڪم] وڏو مقصد يا ڪارنامو [شب (ف) = رات + قدر (ع) قدر واري - عزت واري] قرآن شريف جي ارشاد مطابق هيءَ رات هزار مهينن کان وڌيڪ ڀلاري ۽ قدر واري آهي، هيءَ متبرڪ رات رمضان شريف جي پوئين ڏهي ۾ اچي ٿي. [شب = رات + برات = حڪم ارشاد] ارشاد ۽ حڪم ڪرڻ واري رات هيءَ رات شعبان مهيني جي
116- شاهڪار (ف)	
117- شب قدر [ف+ع]	
118- شب برات [ف]	

## اشتقاق ۽ معاني

## لفظ

۱۵ تاريخ م اچي ٿي، هن رات ۾ رزق جي  
 ورهاست، گماهن ۽ ثواب جو دفتر ٺهي ٿو  
 [شب (ف) رات + عروج (ع)  
 بلنديءَ طرف چڙهڻ] بلنديءَ ۽  
 مٿاهين چڙهڻ واري رات، هيءَ رات  
 رجب مهيني جي ۲۷ تاريخ تي اچي  
 ٿي هن رات ۾ الله پاڪ امان جي  
 پياري رسول حضرت محمد مصطفيٰ  
 صلي الله عليه وسلم جن کي براق  
 ذريعي آسماني سير ڪرايو ۽ ساڻن  
 ملاقات جو شرف عطا ڪيو.

[شب = رات + نمر = پسيل  
 آڻ] آلاڻ واري رات - ماڪ

[شمس = سج - روشن + عالم = جمع  
 عام - جو] گهڻن علمن جو ڄاڻو  
 اديب - بزرگ - اسڪالر - عالم  
 کي عالم جي ذريعي روشن ڪندڙ  
 [شاهه = بادشاهه + شاهه  
 بادشاهه] عظيم بادشاهه

119- شب ۲۷، اڃ

[ف+ع]

120- شب نمر (ف)

121- شمس اندامه

[ع]

122- شاهنشاهه

[ف]

لفظ	اشتقاق و معانی
123- صلاحنامو [ع+ف]	[صلاح (ع) = نام کرڻ، نیکی کم کرڻ + نام (ف) تحریر خط-] تحریر اذریعی رضانامو یا صلاح کرڻ.
124- طبعزاد [ع+ف]	طبع (ع) = مزاج - طبیعت + زاد (ف) = پیدا کرڻ - چټڻ طبیعت دکی پیدا کرڻ وارو - خوش مزاج - مذاقي مزاج.
125- عالمگیر [ع+ف]	[عالم (ع) دنیا - کائنات + گیر (ف) گرفتن = قبضي ۾ کرڻ] دنیا یا کائنات قبضي ۾ کنڌڙ خوش خلق - اورنگ-زیب مغل بادشاه جو لقب
126- غالبشان (ع)	[اعلیٰ = بلند - وڏو + شان = عزت درجو] اعلیٰ مرتبی وارو
127- عظمت (ع)	[عظم = بزرگی - برتری] بزرگی برتری
128- عالمبردار [ع+ف]	[عالم (ع) جهنڊو + بردار (ف) برداشتن کڻڻ] جهنڊو کڻي هلمڌڙ لیڊر - اڳواڻ

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
129- غمخوار [ع+ف]	[غم [ع] رنج - ڏک + خوار [ف] خوردن - کائڻ - نوش ڪرڻ] رنج يا ڏک کائڻ وارو - هڏ ڏوڪي همدرد.
130- فارغ التهصيل (ع)	[فارغ = خالي - نڪمڻو + حصل ملڻ - حاصل ٿيڻ] ڪو ڪم پورو ڪري واندو ٿيڻ - آزاد
131- فرض شناسي (ع+ف)	[فرض [ع] = تمام لازمي - خدا پاڪ جو حڪم + شناس [ف] سياڻڻ - واقف ٿيڻ - خدا پاڪ جي حڪم تي لازمي عمل ڪرڻ جوابداري محسوس ڪرڻ.
132- فتنه انگيز	[فتنه [ع] فساد - جهيڙو + انگيز انگيزڻ = اشارڻ - وڌائڻ] جهيڙو وڌائيندڙ - جهيڙاڪار - لوفر - فسادِي
133- فلڪ شگاف [ع+ف]	فلڪ [ع] = آسمان + شگاف شگاف = ڦاڙڻ - چيرڻ] آسمان کي ڦاڙيندڙ آواز - تمام وڏو آواز پيانڪ يا خوفناڪ آواز

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
134. قائد اعظم (ع)	[قائد = حاكم - اڳواڻ + اعظم سڀ کان وڏو] تمام وڏو اڳواڻ بازي پاڪستان محمد علي جناح جو لقب.
135. قرار داد [ع+ف]	[قرار(ع) سڪون - راحت - آرام + داد (ف) دادن = ڏيڻ] دلي سڪون يا راحت ڏيندڙ - تجويز يا فيصلو. [قدم [ع] پير + بوس - بوسيدن چمي ڏيڻ] پير کي چمي ڏيڻ ادب ۽ نورٽ ڪرڻ.
137. قيامت (ع)	[قام - قيام = اٿي بيهڻ] الله پاڪ حي اڳيان حاضر بيهڻ - روز محشر [قلم (ع) = لکڻ جي شيء + بند - بستن = ٻڌڻ] قلم سان لکيل - قلمي تحرير.
138. قائم بند [ع+ف]	[ڪار - ڪم + ساز - ساختن = ڏانهن بنائڻ] ڪم بنائيندڙ الله پاڪ [ڪم (ه) مطلب - مراد + ياب (ف) يافتن - لپيڻ - لهڻ] مراد
139. ڪار ساز [ف]	
140. ڪا هياب [ه+ف]	

اشتقاق ۽ معنائ	لفظ
<p>ماڻيندڙ - سوڀ وارو</p> <p>[ڪرب و بلا - ڪرب = رنج</p> <p>غم + بلا = مصيبت - مرض - آفت</p> <p>مصيبت واري جاءِ عراقِ ملڪ ۾</p> <p>اهو هٿ جتي حضرت امام حسين</p> <p>عليه السلام جن جي شهادت ٿي.</p>	<p>141- ڪردا (ج)</p>
<p>[ڪ = ڪنو - خراب + پت</p> <p>ويسام - اعتبار] خراب - اعتبار وارو</p> <p>ذبح.</p>	<p>142- ڪپٽيو (س)</p>
<p>[ڪڦي = قناعت ڪرڻ + شعار</p> <p>ڀنگ - طريقو.</p>	<p>143- ڪفايت</p> <p>شماري (ج)</p>
<p>[ڪش - ڪشيدن - ڪاهڻ - ڇڪڻ</p> <p>م = نم + ڪش = ڇڪڻ] نم ڇڪڻ</p>	<p>144- ڪشهڪش</p> <p>(ن)</p>
<p>[ڪرم - جبل + ستان = جاءِ]</p> <p>جبلن جي جاءِ - جابلو علائقو صوبي</p> <p>سند جو اراج وارو ڀاڱو</p>	<p>145- ڪوهستان</p> <p>(ف)</p>
<p>[ڪرش - ڪوشيدن - محنت ڀا</p> <p>ڪوشش ڪرڻ] ڪوشش ڪندڙ</p> <p>هٿ ڏوڪي.</p>	<p>146- ڪوشان (ف)</p>

اشتقاق ۾ دعائي	لفظ
<p>[ڪم = گهٽ - ٿورو + خواب          = خوابيدڻ = آرام ڪرڻ - سمهڻ          ٿوري ننڊ ڪرائيندڙ - نيم خوابي          هڪ قسم جو سنهري چمڪيدار          ڪپڙو، جنهن جي پهرڻ سان (گرم          هئڻ سبب) ننڊ گهٽ اچي ٿي.</p>	<p>147- ڪيه خواب (ف)</p>
<p>[ڪهه = ستارا - تارا + ڪشان          ڪشادن = ڪولڻ - ٽڙڻ] رات جي          وقت ۾ اونڌاهيءَ ۾ ستارن جي          جهرمر، جنهن جي ڏسڻ سان دل          کي فرحت محسوس پئي ٿئي تارن          جو جهڳٽو.</p>	<p>148- ڪهڪشان (ف)</p>
<p>[گرد (ف) = چوڌاري ڦيرو +          و = ۽ + نواح (ع) طرف]          چرطرف چوڦير.</p>	<p>149- گرد و نواح (ف+ع)</p>
<p>[گل = گل + دست = هٿ]          هٿ ۾ جمع گل = گلن جو          جهڳٽو</p>	<p>150- گلدستو (ف)</p>
<p>[گفت - گفتن = چوڻ - ڳالهائڻ</p>	<p>151- گفتگو (ف)</p>



لفظ	اشتقاق ۽ معاني
152- گلستان (ف)	[گل = گل + ستان + جاء] گلان هي جاء - باغ - باغيچو
153- گوشت ذنين (ف)	[گوشت = پاستو - ڪند + نشين نشتن = ويهڻ - اچڻ] پاستو ويهڻ مٽقي - درويش
154- گلڪند (ف)	[گل = گل + قند = ڪند] گلن ۽ ڪند مان ٺهيل شيء
155- گوناگون (ف)	[گون - رنگ + گون = رنگ] رنگ برنگي رنگ ٿي - رنگ طرح طرح جا رنگ
156- لاوارث (ع)	[لا = نه + وارث = ملڪيت جو مالڪ] بي ثمر = نڌڻڪو
157- لازوال (ع)	[لا = نه + زوال = بربادي] فنا نه ٿيندڙ شيء - الله تعاليٰ جي ذات پاڪ
158- لاچار (ف)	[لا = نه + چاره = رستو - انگهه نهن جو ڪوبه ذريعو نه هجي بيوس - مجبور]
159- لبريز (ف)	[لب = چپ - ڪنارو + ره - ز

اشتقاق ۽ معاني	لفظ
ريختن = هارڻ - وهائڻ [ ڪناري کان وهڻ - ٽمٽار - پيريل.	
[مايه = سرمايو - دولت + ناز نازیدن = وڏائي ڪرڻ] دولت تي وڏائي ڪندڙ - مغرور	160- مایہ ناز [ف]
[جهد = ڪوشش ڪرڻ] ڪوشش ڪندڙ - خدا جي راه ۾ جهاد ڪندڙ،	161- مجاهد [ع]
[خدم = خدمت ڪرڻ] جنهن جي خدمت ۽ ادب ڪيو وڃي درويش.	162- مخدم [ع]
[ حمد - ثنا - تعريف ] تعريف ڀا ساراهه ڪيل آخري نبي پاڪ جو اسم مبارڪ	163- مکمد [ع]
[مد (ف) = اڳيان + نظر [ع] نگاه [ نگاهه جي اڳيان اکين جي اڳيان.	164- من نظر
[ حب = محبت - سک ] جنهن شيء سان محبت هجي [ محبت	165- مڪدوب [ع]

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
	وارو پيارو.
166- مر غوب [ع]	[رغب = تيان ڏيڻ - لاڙو رکڻ] جنهن ڏانهن توجه ڏجي - پسند ڪيل.
167- مشرڪ [ع]	[شرڪ = شريڪ ڪرڻ] الله پاڪ سان ٻيءَ شيءِ کي شريڪ ڪندڙ ڪافر.
168- مصنف [ع]	[صنف = جوڙڻ - بنائڻ] ڪتاب جوڙندڙ يا بنائيندڙ - ليکڪ
169- مشغول [ع]	[شغل = ڪم ۾ رڌل] ڪم ۾ مصروف - مصروفيت.
170- مقصود [ع]	[قصد = پڪو ارادو ڪرڻ] پڪو خيال.
171- مقروض [ع]	[قرض = اڏارو ڏيڻ] جنهن شخص کي قرض ڏنو وڃي - قرضدار
172- معذور (ع)	[عذر = مجبوري ڪرڻ] مجبوري ڏيکارڻ وارو - لاچار
173- مملڪت (ع)	[ملك = حڪومت] جمع ملڪ يا حڪومتون - بادشاهت

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
174- مهاڀاري (س)	[مها = سردار - وڏو + ڀاري = گورو - مشڪل] وڏو يا مشڪل ڪم - وڏي لڙائي - عالمي جنگ [ماهه = چنڊ + تاب = روشن] چنڊ جهڙو روشن - خوبصورت.
176- ده صوبو (ع)	[نصيب = رت قائم ڪرڻ] خيال قائم ڪرڻ.
177- هرتلف	[الف = جمع ڪرڻ - گڏ ڪرڻ گڏ ڪندڙ - جيڪو مختلف ڪتابن تـان ادبي شيون چونڊي هڪ ڪتاب ۾ جمع ڪري - تاليف
178- ميلاد نبي (ع)	[ميلاد = پيدائش يا ڄمڻ جو وقت + ال = جو + نبي - خبر ڏيڻ وارو - پيغمبر - رسول حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم جن جي پيدائش جو وقت - تاريخ ۱۲ ربيع الاول صبح صادق.
179- مٿورخ (ع)	[ارخ = تواريخ لکڻ] تواريخ لکندڙ يا ٺاهيندڙ - تاريخ دان

لفظ	اشتقاق ۽ معاني
180- ناگزير (ف)	[نا = نه + گزير = ٽرڻ - چارو علاج] ان ٿر - لاعلاج - لاچار.
181- ناز زين (ف + هم)	[ناز = (ف) نازيدن = وڏائي ڪرڻ نخرو ڪرڻ + نين - نظر - ڏسڻ] آڪڙ ۽ نخرو ڪندڙ عورت - حسين خوبصورت.
182- نصب العين (ع)	[نصب = قائم ڪرڻ + عين نظر - اک - نظر قائم ڪرڻ مقصد.
183- نشست و برخواست (ف)	[نشست - نشستن = ويهڻ + و = ۽ + برخواست - برخواستن = اٿڻ - وڃڻ] اٿڻ ۽ ويهڻ جو طريقو يا نمونو.
184- نقاب پوش (ع + ف)	[نقاب (ع) منهن جو ڍڪ + پوش - پوشيدن = پائڻ يا پهريڻ] منهن ڍڪيندڙ عورت - پرديدار.
185- نگه داشت (ف)	[نگه = نظر + داشت - داشتن = رکڻ] نظر هيٺ - نظر ۾ رکيل.
186- ذونهاال (ف)	[نو = تازو - نمون + نهال سهڻو

اشتقاق ۽ معاني	لفظ
<p>[واحد = هڪڙو - اڪيلو - وحدت هڪڙائي - "الله تعاليٰ جي هستي" + ال = جو - جي + وجود = ذات پاڪ - هستي].</p> <p>اڪيلي خدا جي ذات پاڪ هستي صوفين جي هڪ ٿولي جو اهو عقيدو آهي ته هر شيءِ خود خدا پاڻ آهي.</p>	<p>187- وحدت الوجود (ع)</p>
<p>[واحد يا وحدت = هڪڙو - اڪيلو يا هڪڙائي + ال = جو يا جي + شهود = حاضر هجڻ] الله تعاليٰ جو هر شيءِ ۾ موجود هجڻ] صوفين جي ٻئي ٿولي جو عقيدو آهي ته هر شيءِ ۾ الله پاڪ جي ذات پاڪ موجود آهي.</p>	<p>188- وحدت الشهود (ع)</p>
<p>[هم = ساڳيو + درد = ڏک - تڪليف] ساڳيو يا هڪجهڙو ڏک رکندڙ - ساٿي - مخلص مذڪور</p>	<p>189- همدرد (ف)</p>

اشتقاق و معانی	لفظ
<p>[هم = ساگيو + سایه = پاچو          . عکس] ساگيئي ئسي پاچي ۾          گذاريندڙ = پاڙيسري</p>	<p>190- همسايه (ف)</p>
<p>[هر (س) هڪڙو هڪڙو = دل          (ف) = دل + عزيز مٿت =          - پيارو] هر هڪ يا سڀني کي پيارو          مقبول عام.</p>	<p>191- هر دل عزيز          (س+ف+ج)</p>
<p>[هم = ساگيو + عصر = عمر          - زمانو] ساگيئي زماني وارو هم عمر          ياد = ذهن ۾ - دانش ۾ - سمجهه          ۾ + داشت - داشتن = رکڻ +          نام = تحرير - خط] ذهن ۾ رکڻ          جهڙي تحرير - حافظو.</p>	<p>192- هم عصر          (ف+ع)</p> <p>193- ياداشت نامه          [ف]</p>
<p>[يڪ هڪ + مشت = مٺ          - مڪو] هڪ مڪي ۾ - متفق</p>	<p>194- يڪمشت</p>

## پهاڪا Proverbs

چند لفظن تي مشتمل جملو يا لفظن جو مجموعو جنهن ۾ نصيحت آموز نڪتا ۽ قيمتي قول، جيڪي درويشن، بزرگن، ڏاهن، عقلمندن ۽ سياڻن ماڻهن جي وٽان نڪتل لفظن يا قولن کي ”پهاڪو“ چئجي ٿو. اصطلاح يا پهاڪو، اسان جي ٻوليءَ جو هڪ بي بها خزانو آهي. اهي ائين آهن، جيئن ڪوڙي ۾ بند ڪيل درياءُ ڇاڪاڻ ته لفظ ٿورا آهن، ليڪن انهن جي تشريح جامع ٿيندي آهي.

۲- اهي قيمتي قول، اسان جي سنڌي ٻوليءَ ۾ نه صرف ترقي آڻين ٿا، ليڪن سونهن ۽ خوبصورتِيءَ ۾ پڻ اضافو ڪن ٿا.

۳. اصطلاح وانگر ”پهاڪي“ کي پڻ ٻه معنائون ٿينديون آهن. هڪ ”لفظي“ معاني ٻي ”تشریحي“ يا رواجي معاني.



اصطلاح يا پهاڪي جو دارو مدار بيءَ يا پوئين  
معاني سان آهي.

مثال:- \* استاد جي مار، ڀار جي سنوار \*  
لفظي معاني:- استاد جي مار ۾ شاگرد جو ستارو آهي.  
تشریحي معاني:- جيڪو هن استاد کان ڪنهن به  
شاگرد کي ڏوهي سمجهي کيس سزا ڏيندو ته ان لاءِ  
۽ اها مار ڏاڍي فائدي واري ثابت ٿيندي.



## لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

ٻه-اڪا

[پنهنجي ڪم لاءِ آڏي ۽ مالڪ  
بنجي ويٺي] جيڪو پنهنجي ڪم  
لاءِ اچي، ۽ اتي پناهه وٺي ۽ وري  
پاڻ کي ان جو مالڪ سڏائي  
ويهي رهي.

1- آڻي ٽانڊي  
ڪاڻ ٿي  
ٻور ڇاڻي

(ان لاءِ مٿين چوڻي چئي وئي آهي)  
[بي وقتو مهمان، ميزبان جي  
تڪليف جو سبب بنبو آهي] گهر  
کي هلائڻ جي ذمـ دار ۽  
جـوابداري عـورت جي هٿ ۾  
هوندي آهي، ڏينهن کان پوءِ رات  
اچي ٿي، جنهن ۾ هڪ ويلاو ڪاٽو  
ڪاڻي پوءِ آرام جو وقت اچي ٿو  
ان وقت جيڪڏهن ڪو مهمان  
اچي ٿو ته اهو وقت ميزبان لاءِ  
تڪليف جو سبب بنجي ٿو جنهن  
ڪري ڏاهن اهو ”محاورو“ استعمال  
ڪيو آهي.

2- آويلو مهمان  
پٺائي پاڻ

پوهاگا | لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

3- ان ڄانهن وڻ سان ٻڏجي،  
ان کي کائي

[عادتي ماڻهوءَ مان عادت نه ويندي آهي] جيڪڏهن ڪنهن ماڻهوءَ سان چڱائي ڪجي ته هو ان جي بدلي ۾ اڪثر مدائي ڪندو آهي.

4- اڱوڙ ڪٽيو  
ڪاٽجي ۽ تڙ ڪٽيو نه ٿا ٿئي

[اڱوڙ پنهنجي پٺنديءَ تي ڏجي، پر تڙ ۽ گهٽ نه ڏجي] گراهڪ کان پئسا ڀل، پنهنجي پٺنديءَ تي وڃي، ليڪن تڙ ۾ ٽپي هرگز نه ڪجي.

5- اهڙو سون ٿي  
گهريو جو ڪن ڇڏي

[اهو ڪم ٿي بيڪار آهي، جو فائدي بدران نقصان ٿئي] سون جو ڪم ڪرڻ ۾ سون پائينديون آهن سون جي بار ڪري ڪن ڪي نقصان رسندو آهي، تنهن ڪري اهڙو ڪم ڇو ڪجي جنهن مان فائدي ڪان گهڻو نقصان رسي.

# لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

پهاڪا

[اڪثر ڪري سواءِ چوڻ جي  
ڪوبه ڪم نه ٿو ٿئي.]

هن ”مهاوري“ جو مطلب اهو  
آهي ته، خاموش رهڻ سان ڪوبه  
ڪم نه ٿيندو، ڇاڪاڻ ته  
ڪير به ان جو مطلب سمجهي  
نه سگهندو.

[سستي ڪرڻ کان پاسو ڪجي]  
هن جو مطلب اهو آهي ته  
جيڪو ڪم هيٺ ٿئي سگهي ته  
ان کي پورو ڪجي، ايندڙ وقت  
لاءِ ان کي رکڻ لاءِ نقصان ٿي  
سگهي ٿو.

[بي عقل بادشاهه سبب، ملڪ ۾  
انصاف بجاءِ ظلم طاري ٿئي ٿو]  
هن پهاڪي جو مطلب اهو آهي ته  
جيڪڏهن بي عقل ۽ ظالم بادشاهه  
جي ماڻه ۽ رعيت مٿان حڪومت  
ٿئي، ته ان حڪومت ۾ سواءِ ظلم

6- ان گهريو ماءُ  
به پٽ کي بدو  
نه ڏي.

7- اڄ جو ڪم  
سڀاڻي تي نه  
رڪجي.

8- انڌير نه ٿي  
چرپٽ راجا

ٻه-اڪا | لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

۽ تشدد کان سواءِ ڪجهه به نظر نه ايندو.

[پيٽ ڀريل کي هر شيءِ مان لطاف ايندو آهي] هن ”چوڻيءَ“ جو مطلب اهو آهي ته جيڪڏهن پيٽ ڀريل نه هوندو ۽ بڪ هوندي ته هن کي ڪابه شيءِ نه وڻندي آهي.

[انسان عيب دار ۽ گنهگار آهي] انسان گناههس کان بچڻ لاءِ ڪيتري به ڪوشش ڪندو تڏهن به هن کان ٿوري گهڻي غلطي ضرور ٿيندي.

[قناعت ۽ بچت ڪمي ته ڪم ايندي] انسان کي زندگيءَ جي لاهن چاڙهن سان دوچار ٿيڻو پوي ٿو جيڪڏهن بچت وارو ناهي ڪيس هوندو ته هن کي ڏکڻي وقت ۾ پريشان ٿيڻو نه پوندو.

9- ان آهي ته ايمان آهي.

10- انسان خطا جو گهر آهي

11- اهو ڪي ڪجي جو مينهن وسندي ڪم اچي.

ٻه-اڪا | لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

12- بڪ ڊڇڙو ٿول دانا ديوانا ڪري.

[بڪ خراب آهي، سياڻا به چريا ڪري ڇڏي] هن ”قول“ جو مطلب اهو آهي ته، جڏهن انسان تي بڪ طاري ٿئي ٿي ته، هن جا عقلمنديءَ جي باوجود به، حوصلا خطا ٿي وڃن ٿا.

13- پراڻي دهليڻ احمق نڇي.

[ٻڙي جي در تي، جيڪو دهل ٻڙي نڇي، اهو بيوقوف آهي] جيڪو ماڻهو ٻين جي در تي دهل ٻڙي وڃي نچندو، ان جي ڪابه عزت ڪانهي، ڇاڪاڻ ته ان کي سڀڪو ڀينو ڏاڍو سڃڻندو.

14- پنج ٿي آڱريون برابر نه آهن.

[سڀ آڱريون هڪجهڙيون نه آهن] هن ”قول“ مطابق، سڀ ماڻهون سٺين عادتن ۽ اخلاقن جا مالڪ نه آهن، جيئن شاه صاحب فرمايو آهي ته ”ماڻهو سڀ نه سٺا پکي سڀ نه هنج“

پهاسا      لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

15- پوءِ ڀاڻي  
کان قرض نه  
ڪڍجي توڙي لڪ  
لٽائي

[غريب مان جلد شاههڪار کان  
قرض نه وٺجي، توڙي هو ڪيترو  
به ڏي] هن ”چوڻيءَ“ مان اها  
مراد آهي ته، جيڪڏهن قرض  
وٺجي ته ڪنهن بنيادي ماڻهوءَ کان  
ڪڍجي، ڇاڪاڻ ته هو ويل نه  
وڃائيندو.

16- پريءَ پڙيءَ  
۾ واڻيو ڳورو

[ڪچهريءَ ۾ غريب جو ڳالهائڻ  
به خراب آهي] هن ”قول“ مان  
اها مراد آهي ته، هن دنيا ۾ غريب  
۽ شريف جو ڪوبه قدر ڪونهي.

17- به گدراهن  
۾ نه ايندا آهن.

[به ڪم هڪ وقت نه ٿيندا آهن]  
هن ”چوڻيءَ“ مان اها مراد آهي  
ته، انسان جيڪڏهن چاهي ته مان  
دولت به ڪئي ڪريان ۽ الله تعاليٰ  
جي خوشنودي به حاصل ڪريان  
يا ”خودي“ ۽ ”خدا“ ٻئي ڳالههون  
حاصل ٿين اهو نا ممڪن آهي.

## لفظي ۽ تشريحي مدعا تي سميت

## ۲- پهالا

[بي بنياد شيء مان سنو ڦاٽندو نه ملندو] بنيادي خاندان مان سٺي اميد رکي سگهجي ٿي، ليڪن بي بنياد مان سواءِ دشمني ۽ مدائبي جي ڪجهه حاصل نه ٿو ٿئي [ٿوري غلطي سبب گهڻي تڪليف ٿئي ٿي] انسان کي ڪوبه ڪم ڪرڻ کان اڳ سوچ ويچار ۽ صلاح و مشورو ڪرڻ گهرجي ورنه ابھريءَ سبب ”ٿر“ جيتري غلطي به وڏي نقصان جو سبب بنجي ٿي. [بي سمجھ فت لعنت سان، عقلمند اشاري سان ڪم ڪندو آهي]. اهڙيءَ طرح نادان ۽ بيوقوف جو مرڪ آهي فت لعنت ليڪن عقلمند ۽ ڏاهي لاءِ اشارو ڪافي آهي.

[نادان سان چڱائي ڪبي ته، ويتر هو نقصان جو سبب بنبو] هن ”قول“ مان اها مراد آهي ته،

18- جنهن جو بد بنياد ذهن جو ميوو منو نه ٿئي.

19- ٿر جي گڏي سو چوڻون کائي

20- ٿڌو ڪي ٿارو ٿڌاڙيءَ کي اشارو

21- چڱائي ڪر ڇت سان ڦيرائي هن ڀت سان



## لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

## پهاڪا

[صحت مند کي هر ڪا شيءِ پئي وئي] جيڪڏهن انسان خوش ۽ تندرست هوندو ته هن کي سڄي دنيا پيئي وئي، پر هو بيمار هوندو ته هن کي ڪجهه به نه وڻندو.

[ذري ذري مان انبار بڻبو آهي.] هن ”قول“ مان اها مراد آهي ته، جيڪڏهن انسان ڪوشش ۽ محنت ڪندو ته ضرور هو ڪامياب ٿيندو ۽ مراد ماڻيندو.

[مهمان کي ميزبان جي دعوت مان ئي کيس پتو پوي ٿو.] هن ”چوڻيءَ“ مان اها مراد آهي ته، اڪثر ماڻهو ظاهري وڏائي ۽ ٺٽ رکندا آهن، پئي جي ليکي نه هي ڪو وڏو ماڻهو آهي، مگر جڏهن هن جي ٽڙي وڃي ته سندس اصليت جي خبر پئجي ويندي.

22- جيءُ خوش  
ته جهان خوش

23- ڦڙيءَ ڦڙيءَ  
تلاءُ

24- خانڻ جي  
خاني، مانيءَ مان  
معلوم ٿئي

لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

ٻهڪا

[خوش آمدڙيا ماڻهو، سچ کي  
چڏي، ڪوڙ کي ترجيح ڏيندا  
آهن اڪثر لالچي ماڻهو، پنهنجي  
آقائن جي رحمتي پهلوئن کي  
چڏي شيطاني ڪمن جي وڌيڪ  
تعريف ڪرڻ لڳندا آهن.

25- رهو حلال  
ٻوڏيون حرام

[ڏيئي جي روشنائي پري هوندي  
آهي، ليڪن هيٺان اوندھ هوندي  
اٿس] اڪثر ڪري اهو ڏٺو ويو  
آهي ته، ڪنهن ماڻهوءَ جي جيتري  
پر پري شريعت ۽ تعريف ٻڌي آهي  
آهي، اوتري ان جي آس پاس يا  
نزڪ نه هوندي آهي.

26- ڏيئي جي  
هيٺيان اوندھ

[جان ڏجي پر راز نه ڏجي] هن  
قول جو اهو مطلب آهي ته،  
جيڪڏهن جان کي ڪا تڪليف  
اچي ته پل اچي، اها صرف هڪ  
ماڻهوءَ کي ايندي، ليڪن راز ظاهر  
ڪرڻ ڪري ڪيترا ڦٽجي ويندا.

27- سر ڏجي  
پر سر نه ڏجي

پڙهائي	لفظي ۽ تشريحي معاني سميت
28- سوڙ آهر پير ٻ گهير جن	[ طقت آهر ڪم ڪرڻ گهرجي ] انسان کي هميشه پنهنجي طاقت جي ان ڪم ڪرڻ گهرجي، جيڪڏهن ائين نه ڪندو ته ضرور تڪليفون ڏسندو .
29- کڻيو ڪاڙي فتير تڪ جهلي ڀولڙو	[ فائدو هڪڙي کي ملي ، تڪ پيا سهن ] اڪثر ماڻهو پنهنجي مفاد خاطر ناجائز طريقو اختيار ڪري ٻين کي نقصان پهچائين ٿا . [ کائڻ سان وڏي ۾ وڏو خزانو به کڻي ويندو ] ماڻهو بيڪار وينو هوندو ۽ ڪم ڪار نه ڪندو ته آخر ڪيترو به هن وٽ جمع هوندو سڀ کڻي ويندو .
31- گرهم گهٽ چل وٽ	[ پرديس جي گهڻي ڪمائيءَ کان وطن ۾ ٿوري ڪمائي بهتر آهي ] جيڪو ماڻهو اڌ کي ڇڏي سڄيءَ ڏانهن ڀڄندو سو اڌ ڪاڻ به سڪندو .

## لفظي ۽ تشريحي معاذي سميت

ٻه-اڪا

[جلدي جلدي ملڻ سان محبت  
ٿوري رهندي] گهٽ ملڻ سان آفيت  
آهي ، لالچ سبب در در تي وڃي  
ملاقات ڪرڻ مان شخصيت - ليڊر  
شپ - ب-زرگي - قائم رهي نه ٿي  
سگهي.

32- گهر جو ڀير  
چلڻ جو ڌارنگو

[جنهن کي رب رکي ، تنهن کي  
ڪم چڪي] جنهن شيء کي الله پاڪي  
بچائي، ان شيء کي دنيا جي  
ڪابه طاقت ماري نه ٿي سگهي.

33- مارڻ واري  
کان، بچائڻ وارو  
ويجهو

[سڀ ماڻهو برابر نه آهن ۽ نه وري  
پکي سڀ هنج آهن] ” پنج ئي  
آگريون برابر نه آهن ” سڀ ماڻهن  
جون عادتون ۽ اخلاق برابر نه آهن،  
يلا ۽ نيڪ ماڻهو ٿورا آهن.

34- ماڻهو سڀ  
نه سهڻا ، ڀڪي  
سڀ نه هٿاج

[سونهن کي ان لچڻ وڌيڪ آهي]  
ماڻهو جيڪڏهن شڪل جي لحاظ کان  
سهڻو هجي ۽ هن جون عادتون خراب  
هجن ته پوءِ اها سونهن ڪهڙي ڪم جي

35- نيڪ صورت  
کان نيڪ سيرت  
پاڻي.

## لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

## پهاڪا

[ نيڪي ڪري وساري ڇڏجي ]  
جيڪو ماڻهو نيڪ ڪم ڪري  
وري ان کي ٻيو ٻار ٻار ورجائي،  
ته اها ڇڏائي ان تڏين محدود رهندي،  
ڇاڪاڻ ته اهڙي نيڪي رب کي  
پسند نه آهي.

36- نيڪي ڪري  
درياھ ۾ وجهه

[ بيوقوف دوست کان، سياڻو دشمن  
پلو آهي ] هن پهاڪي جو مفهوم  
اهو آهي ته بيوقوف دوست جو مشورو  
به گهريو ڇاڪاڻ ته ان ۾ ڪوبه  
فائدو نه رسندو - عقلمند دشمن مان  
ڪوبه خطرو نه آهي، ڇاڪاڻ ته  
هو هر قدم سوچي کڻندو.

37- زادن دوست  
کان ۽ داناءُ  
دشمن پلو

[ ٻئي جي ڪپڙي کي هٿ لائي،  
پنهنجو پٽ نه ڦاڙاءُ ] نه ٻئي  
کي خراب سمجهه نه پڻ ٻڌڻ کي  
بچڙو ڪراءِ، هو چوئي تون ۾ ڇو  
واتون ورائي، اڳ اڳرائي ڇو ڪري  
خطا سو کائي "شاهه صاحب"

38- نه پرائي  
کٽي ڪي هٿ  
لاڻجي نه پنهنجو  
پٽ ڦاڙائجي

پهـاڪا | لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

[ٿورو ڪاٺ صحت آهي] هروقت  
تي ڪاٺو، جيڪڏهن ٻئي گهره  
گهٽ ڪاٺو ته انسان دائمي تندرست  
رهندو ۽ هن کي ڪم وٺ وڃڻو  
نه پوندو.

[هٿ تي جيڪا شيء هوندي، ان  
جو نالو وٺبو] چڱي ماڻهوءَ کان  
چڱائي ٿيندي، بري کان برائي  
ٿيندي، جنهن ماڻهوءَ جي جيڪا  
عادت هوندي، اهائي ظاهر ڪندو  
[دولت اٿي ته لاڙڪاڻو گهر]  
هن ”قول“ مان اها مراد آهي ته،  
جيڪڏهن لاڙڪاڻو گهرڻو اٿي ته  
پاڻ سان پئسو هجيئي ورنه خالي  
کيسي بازارن مان گهرن مان ڪهڙو  
فائدو، ٻيو اهو به ڏٺو ۽ ٻڌو ويو  
آهي ته ڪيترن ماڻهن کي پئسي  
هوندي به هن جون گهرجون پوريون  
ٿي نه سگهيون آهن، ان پورو ڪندو

39- وات به ان  
طبيب آهي

40- هڏي ۽ سارو  
هو ڪوڏ جي

41- هڏي ڏاڍو ته  
گهر لاڙڪاڻو

## لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

## پهاڪا

وٺي کيسا خالي ڪيون واپس روانا  
ٿيا آهن، ڏهن ماڻهن شايد ان منظر  
کي ڏسي اهو قول ڪڍيو آهي.  
[جيڪڏهن پاڻ کي پنهنجي هٿ  
سان وڌيو، ته حڪيم ڇا ڪندو]  
جيڪڏهن ڪو ماڻهو بيوقوف وڃي  
سبب، پنهنجو پيو نقصان ڪندو  
ته ان کي سمجائڻ ۾ ڪجهه فائدو  
نٿو پوندو.

[تازي ٻن هٿن سان وڃندي آهي،  
هڪ هٿ سان نه] هن ”قول“ جو  
مطلب اهو آهي ته، جيڪڏهن  
ڪوبه ڪم بجاءِ هڪجي به گڏجي  
ڪندا ته آسانيءَ سان پورو ٿي  
ويندو.

[ظاهر ۾ شريف، اندر گناهه سان  
پريپور] اڪثر اهو ڏٺو ويو آهي،  
ته ڪيترا ماڻهو پنهنجي مفاد کي  
جائز ناجائز حاصل ڪرڻ لاءِ منهن

42- هٿ وٺي  
جو نڪو ويڄ  
نڪو طبيب

43- هڪ هٿ  
سان تازي نه  
وڃندي آهي

44- هاڻيءَ جا  
ڏند ڪاڻڻ جا  
هڪڙا، ڏيکارڻ  
جا پيا

## لفظي ۽ تشريحي معاني سميت

## ٻهاڪا

۾ اهڙا ته منا هوندا آهن، ليڪن  
حقيقت ۾ هنن جو اندر ابليس کان  
گهٽ نه هوندو آهي.

[ڪنهن شيءِ کي زيان ڪرڻ کان  
استعمال ڪرڻ چڱو آهي] هن  
”قول“ مان مراد آهي ته، پيسي  
کي گڏ ڪرڻ يا اجاين ڪم  
۾ خرچ ڪرڻ کان چڱي ڪم ۾  
خرچ ڪرڻ پلو آهي.

[جيڪو ڪنهن دوست کي ياد  
ڪري ٿو ته دوست به ان کي ياد  
ڪري ٿو] هن ”چوڻيءَ“ مان اها  
مراد آهي، ته جيڪو رب پاڪ کي  
دل سان ياد ڪري ٿو ته رب پاڪ  
به ان ٻانهي کي ياد ڪري ٿو.

45- هارڻي کان  
پيتو پلو آهي.

46- ياد جنهين  
کي ياد، سي  
ياد هميشه ياد  
ڪي.



ضد

## Antonym

هيٺ ڏنل لفظ هڪ ٻئي جا مخالف آهن ،

تنهنڪري انهن کي هڪ ٻئي جو ”ضد“ چئبو آهي.

نمبر	لفظ	ضد	نمبر	لفظ	ضد
۱-	الله	<del>لوط</del>	۱۱-	اصل	نقل
۲-	آرام	آزار	۱۲-	اسلام	ڪفر
۳-	آباد	بـرباد	۱۳-	استاد	شاگرد
۴-	آقا	غلام	۱۴-	اڪبر	اصغر
۵-	اعليٰ	ادنيٰ	۱۵-	امانت	خيانت
۶-	آسمان	زمين	۱۶-	اقرار	انڪار
۷-	آسان	دشوار	۱۷-	الفت	ڪلفت
۸-	اول	آخر	۱۸-	انصاف	ظلم
۹-	اڇو	ڪارو	۱۹-	انسان	حيوان
۱۰-	ابتدا	انتهـا	۲۰-	اندروني	بيروني

نمبر	لفظ	ضد	نمبر	لفظ	ضد
۲۱-	اندر	باهر	۴۰-	پوڏ	سوڪ
۲۲-	اڪثريت	اقليت	۴۱-	پاڪ	نپاڪ
۲۳-	امن	فساد	۴۲-	پاڳيو	چور
۲۴-	اشراف	ڪمينو	۴۳-	پوک	ڏاهو
۲۵-	اجايو	سجايو	۴۴-	تاڪيو	ٽڪرو
۲۶-	بادشاه	غلام	۴۵-	تائيد	ترديد
۲۷-	باقى	فاني	۴۶-	تازي	پاروئي
۲۸-	باريڪ	ٿلهو	۴۷-	تعريف	توهين
۲۹-	پڦا	فنا	۴۸-	تقدير	تدبير
۳۰-	باه	پاڻي	۴۹-	تعمير	تخریب
۳۱-	بهشت	دوزخ	۵۰-	ٽڪڙو	ڍلو
۳۲-	بهتر	بدتر	۵۱-	ٽڪر	تدبر
۳۳-	بافيز	بي فيض	۵۲-	تندرست	بيمار
۳۴-	بلا ادب	بي ادب	۵۳-	تقرير	تحرير
۳۵-	بدبخت	نيڪ بخت	۵۴-	ترقي	تنزل
۳۶-	بالڪ	بيو	۵۵-	تيز رفتار	سست رفتار
۳۷-	بانھو	آقا	۵۶-	ٿاڌل	چاء-ڪافي
۳۸-	ٻار	ڪراڙو	۵۷-	ٿڌاڻ	ڪوساڻ
۳۹-	ٻڌڻ	چوڙڻ	۵۸-	ٿڪ	آرام
			۵۹-	ٿلهو	سنھو

نمبر	لفظ	ضد	نمبر	لفظ	ضد
۶۰	ناھ	جھگڑو	۷۹	چاق	بیمار
۶۱	ناھو کو	خراب	۸۰	چالو	خاص
۶۲	پاک	پلید	۸۱	چاء	شریت
۶۳	پنھنجو	پراڻو	۸۲	چست	سست
۶۴	پمارو	سوار	۸۳	چڱو	خراب
۶۵	پیر	فقیر	۸۴	حاکم	محکوم
۶۶	پورو	اڻپورو			غلام
۶۷	پکو	ڪچو	۸۵	حاضر	غائب
۶۸	پرئیل	ڪنوارو	۸۶	حلال	حرام
۶۹	ثنا	توهین	۸۷	حق	باطل
۷۰	ثواب	ڏوھ	۸۸	حکیم	بیمار
۷۱	جاکوڙ	فرحت	۸۹	حياتي	مماتي
۷۲	جائز	ناجائز	۹۰	حبيب	حریف
۷۳	جزا	سزا	۹۱	خالق	مخلوق
۷۴	جوان	بالڪ	۹۲	خادم	مخدوم
۷۵	جنت	جهنم	۹۳	خواب	سجڳ
۷۶	جيئرو	مثل	۹۴	خاص	عام
۷۷	جفا	مستي	۹۵	چوڪر	پڊو
۷۸	جاڳ	ننڊ	۹۶	چيلو	پڪري

نمبر	لفظ	ضد	نمبر	لفظ	ضد
۹۷-	دانهن	خاموش	۱۱۶-	رحمت	زحمت
۹۸-	داناؤ	چريو	۱۱۷-	رحم	ظلم
۹۹-	داخلي	خارجي	۱۱۸-	روح	جسم
۱۰۰-	دنيا	آخرت	۱۱۹-	روز	شب
۱۰۱-	دوست	دشمن	۱۲۰-	زنگي	موت
۱۰۲-	دين	دنيا-دولت	۱۲۱-	زنده	مرده
۱۰۳-	ديوؤ	بک	۱۲۲-	زمين	آسمان
۱۰۴-	ديگ	ديري	۱۲۳-	زبر	زير
۱۰۵-	يکيل	ظاهر	۱۲۴-	سائين	غلام
۱-	ڌار	گڏ	۱۲۵-	سائو	سڪو
۱۰۷-	تڪار	پيار	۱۲۶-	سخت	نرم
۱۰۸-	ڏاهو	چريو	۱۲۷-	سوال	جواب
۱۰۹-	ڏاڍو	هينو	۱۲۸-	سک	ڏک
۱۱۰-	ڏينهن	رات	۱۲۹-	سخي	بخیل
۱۱۱-	ڏک	سک	۱۳۰-	سيارو	اونهارو
۱۱۲-	ڏنگو	ستو	۱۳۱-	شاه	گدا
۱۱۳-	ڊوڙڻ	بيھڻ	۱۳۲-	شاهوڪار	غريب
۱۱۴-	ڊگهو	بندرو	۱۳۳-	شادي	غمي
۱۱۵-	راحت	رنج	۱۳۴-	شريف	شرير

نمبر	لفظ	ضد	نمبر	لفظ	ضد
۱۳۵	شب	روز	۱۵۵	عاشق	معشوق
۱۳۶	شاد	رنج	۱۵۶	عجب	ثواب
۱۳۷	شکست	کامیابی	۱۵۷	غافل	مجاہد
۱۳۸	شکر	بی شکر	۱۵۸	غریب	امیر
۱۳۹	شاکر	بی نصیب	۱۵۹	غائب	حاضر
۱۴۰	صالح	طالح	۱۶۰	غلام	آزاد
۱۴۱	صاف	خراب	۱۶۱	غلط	برابر
۱۴۲	صادق	کاذب	۱۶۲	غنی	مفلس
۱۴۳	صالح	جهیزو	۱۶۳	فانی	باقی
۱۴۴	صحیح	غلط	۱۶۴	فائدو	نقصان
۱۴۵	ضایع	محفوظ	۱۶۵	فنا	بقا
۱۴۶	ضدی	شریف	۱۶۶	فکائی	مثنائی
۱۴۷	طلوع	غروب	۱۶۷	فائل	مفعول
۱۴۸	طاقت	کمزوری	۱۶۸	کالہ	اچ
۱۴۹	طالب	مطلوب	۱۶۹	کمال	زوال
۱۵۰	ظالم	عادل	۱۷۰	کامل	ناقص
۱۵۱	ظاہر	باطن	۱۷۱	کماٹو	پیکار
۱۵۲	عاقل	جاہل	۱۷۲	کبرا	صغرا
۱۵۳	عام	خاص	۱۷۳	کبیر	صغیر
۱۵۴	عامل	بی عمل	۱۷۴	قاتل	مقتول

نمبر	لفظ	ضد	نمبر	لفظ	ضد
۱۷۵-	قنیل	کثیر	۱۹۴-	لوم	کات
۲۷۶-	قوي	ضعيف	۱۹۵-	ليکر	سفید
۱۷۷-	کائٹ	پيٹل	۱۹۶-	مالک	غلام
۱۷۸-	کٹو	منو	۱۹۷-	مادي	نر
۱۷۹-	کلش	روٹل	۱۹۸-	ماضي	مستقبل
۱۸۰-	کوٹ	واڈ	۱۹۹-	مغرب	مشرق
۱۸۱-	گناہ	ثواب	۲۰۰-	مونث	مذکر
۱۸۲-	گندگی	صفائي	۲۰۱-	مدعي	مدعاليہ
۱۸۳-	گڈ	ڈار	۲۰۲-	مرد	عورت
۱۸۴-	گھاٹو	چلبو	۲۰۳-	مريلم	مرشد
۱۸۵-	گھوٹ	کنوار	۲۰۴-	مرشد	مرید
۱۸۶-	گھٹو	ٹورو	۱۰۵-	مسلمان	مشرک
۱۸۷-	گرم	سرد	۲۰۶-	مچھل	لورہ
۱۸۸-	گپڑھو	اچو	۲۰۷-	مشکل	آسان
۱۸۹-	گجھ	ظاہر	۲۰۸-	مخالف	موافق
۱۹۰-	گرو	ہلکو	۲۰۹-	مومن	کافر
۱۹۱-	لاہ	چاڑھ	۲۱۰-	میزبان	مہمان
۱۹۲-	لائق	نالائق	۲۱۱-	مصیبت	چوٹکارو
۱۹۳-	لہن	چڑھن	۲۱۲-	میلپ	وچوڑو

نمبر	لفظ	ضد	نمبر	لفظ	ضد
۲۱۳-	مئي خانو	مسجد	۲۲۴-	واقف	غير واقف
۲۱۴-	نام	غمنام	۲۲۵-	واڌ	کوت
۲۱۵-	نظم	نثر	۲۲۶-	وصال	وچوڙو
۲۱۶-	نقصان	نفعو	۲۲۷-	ويجهو	ڏور
۲۱۷-	نعمت	مصيبت	۲۲۸-	هاچيکار	فيض وار
۲۱۸-	نر	مادي	۲۲۹-	هاکار	ناکار
۲۱۹-	نيڪ نيت	بد نيت	۲۳۰-	هاري	زميندار
۲۲۰-	نيڪ	بد	۲۳۱-	هوشيار	موڳو
۲۲۱-	نشست	برخواست	۲۳۲-	يادگار	فراموشي
۲۲۲-	نئون	پراڻو	۲۳۳-	ياد	فراموش
۲۲۳-	واحد	جمع			

پورو ٿيو

---

هي ڪتاب خادميه اليڪٽرڪ پرنٽنگ پريس  
لاڙڪاڻو ۾ ڇپيو

---



## اسان جا پيا ڪارائتا ڇپيل ڪتاب

---

1- نيو پاڪيت انگلش سنڌي ڊڪشنري اچارن سان  
انگريزي ٻوليءَ جا صحيح اچار - ميڊيڪل  
ڊڪشنري سميت

اصلاح ۽ انگريزي معاون تي مشتمل  
منجھائيندڙ لفظ - ضد - پهاڪا قيمت 00 - 12

---

مايوس نه ٿيو هيٺيون ڪتاب پڙهو  
”ڪاميابي اوهان جا قدم چمندي“

2- Modren Typical, Essays & letters  
in Esay Simple language Price 9-00  
for High Schools & College  
Classes.

---

اڪثر ڪري اهو ڏٺو ويو آهي ته شاگرد گرامر  
ڪان پيا ڪيپائيندا آهن ان ڪري نظر م  
رڪي مسٽر حامد علي - ڊي - وڳڻ هيٺيون ڪتاب  
تيار ڪيو آهي.

3- انگلش گرامر ۽ ٽرانسليشن وٽ ڪانورسيشن  
ڪلاس ڇهين کان ڏهين تائين  
پارٽ I ۽ II قيمت 00 - 5

---

4- فارسي گرامر - خط مضمون ۽ اسان سمجهڻ سان  
قيمت 00 - 3

---

**5-00**

**قیمت**

---

# پڙهندڙ نسل . پ ن

## The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين ”اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻِڪَ ”لڙهندڙ نسل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻَ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:  
انڌي ماءُ جڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ  
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ڪڙهندڙ، ٻرندڙ، چُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪَندڙ، پاڙي، ڪاڻو، پاڇوڪڙ، ڪاوڙيل ۽ وڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان انهن سڀني وِچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان ڪڍي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ٺاهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هِڪَ ٻئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نسل (پَن) ڪا به تنظيم ناهي. اُن جو ڪو به صدر، عهديدار يا پايو وجهندڙ نه آهي. جيڪڏهن ڪو به شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو ڪوڙو آهي. نه ئي وري پَن جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن ڪو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو ته پڪ ڄاڻو ته اهو به ڪوڙو آهي.

جهڙيءَ طرح وڻن جا پَن ساوا، ڳاڙها، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڙهندڙ نسل وارا پَن به مختلف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اداس ۽ پڙهندڙ، ٻرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وڙهندڙ ۽ پڙهندڙ به ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پَن ڪا خصوصي ۽ تالي لڳل Exclusive Club نه آهي.

ڪوشش اها هوندي ته پَن جا سڀ ڪم ڪار سهڪاري ۽ رضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي ته ڪي ڪم اجرتي بنيادن تي به ٿين. اهڙي حالت ۾ پَن پاڻ هڪٻئي جي مدد ڪرڻ جي اصول هيٺ ڏي وٺ ڪندا ۽ غير تجارتي non-commercial رهندا. پَن پاران ڪتابن کي ڊجيٽائيز digitize ڪرڻ جي عمل مان ڪو به مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊجيٽائيز ڪرڻ کان پوءِ اهم مرحلو ورهائڻ distribution جو ٿيندو. اهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪو پيسا ڪمائي سگهي ٿو ته ڀلي ڪمائي، رڳو پَن سان اُن جو ڪو به لاڳاپو نه هوندو.

پَن کي کليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي ته هو وَس پٽاندڙ وڌ  
 کان وڌ ڪتاب خريد ڪري ڪتابن جي ليکڪن، ڇپائيندڙن ۽  
 ڇاپيندڙن کي همٿائن. پر ساڳئي وقت علم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ  
 کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن به رڪاوٽ کي نه مڃن.  
 شيخ اياز علم، ڄاڻ، سمجھ ۽ ڏاهپ کي گيت، بيت، سٽ،  
 پُڪار سان تشبيهه ڏيندي انهن سڀني کي بمن، گولين ۽ بارود  
 جي مد مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو ته:  
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪرڻ ٿا.

... ..

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جڳ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇڻن ٿا؛  
 ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي منجهه پهڙ ڇڻن ٿا؛

... ..

ڪالهه هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄڪلهه نيلا پيلا آهن؛  
 گيت به ڄڻ گوريلا آهن.....

... ..

هي بيت اُٿي، هي بم- گولو،

جيڪي به ڪٽين، جيڪي به ڪٽين!

مون لاءِ ٻنهي ۾ فرقُ نه آ، هي بيتُ به بم جو ساٿي آ،

جنهن رڻ ۾ رات ڪيا راڙا، تنهن هڏ ۽ چم جو ساٿي آ -

ان حساب سان اڻڄاڻائي کي پاڻ تي اهو سوچي مڙهڻ ته  
 ”هاڻي ويڙهه ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نه  
 وڃايو“ نادانيءَ جي نشاني آهي.

پَنَ جو پڙهڻ عام ڪتابي ڪيڙن وانگر رڳو نصابي ڪتابن تائين محدود نه هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڍي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ سُئل جا پَنَ سڀني کي **ڇو، ڇا ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بيان تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جواب ڳولڻ کي نه رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اڻٽر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان به پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي ان سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون پاڪي پائي چيو ته ”منهنجا پاءُ  
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ.“  
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)